

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

”Vi har barn med diagnoser, vi har barn med inte diagnoser”

En kvalitativ studie om fördelning av specialpedagogiska insatser med nedslag i två kommuner

Namn: Ida Palm

Program: Förskollärarytbildningen

Examensarbete: 15 hp
Kurs: LÖXA1G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: VT/2014
Handledare: Christina Ekström
Examinator: Cecilia Wallerstedt
Kod: VT14-2920-081

Nyckelord: Barn i behov av stöd, specialpedagogik, resurser, fördelning av specialpedagogiska insatser

Abstract

Syftet med denna studie var att undersöka huruvida olika professioner (beslutsfattare på kommunnivå, förskolechefer och förskollärare) talar om barn i behov av särskilt stöd samt hur detta påverkar fördelningen av specialpedagogiska resurser och insatser. Detta gjordes utifrån en kvalitativ undersökning med semistrukturerade intervjuer som metod. Materialet från intervjuerna har analyserats utifrån olika aspekter av barnsyn och förhållningssätt samt integrering.

I den tidigare forskningen samt i denna studies resultat framkommer det olika definitioner på begreppet barn i behov av särskilt stöd och specialpedagogiska insatser. Detta följer analysen då det finns olika tolkningar på dessa begrepp. Genomgående i studien framkommer det brist på kunskap som en bidragande faktor till att bemöta barnen på bästa möjliga sätt. Behovet av kunskap i verksamheten är något som framkommer genom hela studien. Detta kunde vara en specialpedagog kopplad till förskolan som kan stödja både barnen på en individnivå samt pedagogerna på verksamhetsnivå.

Gällande fördelningen av specialpedagogiska resurser framkommer skillnader mellan professionerna i huruvida de kan vara med och påverka och vilka faktorer som möjliggör för barnen att få sina speciella behov tillgodosedda. Detta kunde bland annat vara att diagnoser möjliggör för att barn får lättare tillgång till olika resurser och insatser. Detta påvisar att pedagogerna får mer avlastning i verksamheten om barnet har en uttalad diagnos. Studiens resultat påvisar även förändringar som skett i verksamheten och i samhället som bidragit till att fler barn idag är i behov av särskilt stöd. Detta kunde vara större barngrupper i förhållande till den personalstyrka som finns, vilket påverkar hur verksamheten kan möta alla barns särskilda behov, samt det faktum att barnen har längre tider på förskolan idag än tidigare. Resultatet påvisar även att det kunde vara den ökade stressen för likaväl personal och vårdnadshavare som påverkar barnens hälsa.

Förord

Jag vill börja med att tacka de informanter som ställt upp på de intervjuer som ligger till grund för denna studie. Utan er hade det inte gått att genomföra forskningen. Ni har tillsammans bidragit med många bra kommentarer som möjliggjort att jag har kunnat göra ett bra arbete.

Tack till handledare Christina Ekström för ditt fantastiska stöd. Du har hjälpt mig mycket med formuleringen och med vad som är väsentligt att ta med. Min uppsats hade inte blivit densamma utan din handledning.

Jag vill tacka vänner och kurskamrater som kommit med tankar och idéer under arbetets gång som möjliggjort att jag kunnat utveckla min studie i nya tankebanor.

Till sist skulle jag även vilja tacka min familj som stöttat och hjälpt till längst vägen. Ett speciellt tack till min kära storasyster och hennes vän som ställt upp med sin c-uppsats som har vidgat mina tankar kring ämnet och som hjälpt mig mycket i letandet av litteratur.

Tack så mycket!
Ida Palm

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte och frågeställningar	2
Bakgrund	3
Förskolans framväxt.....	3
Upplägg av teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning	Fel!
Bokmärket är inte definierat.	
Teoretiska utgångspunkter	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Begreppet resurs.....	6
Barnperspektiv och barnsyn.....	6
Segregering och integrering.....	7
Tidigare forskning och styrdokument	8
Barn i behov av stöd.....	8
Individnivå, gruppnivå, samhällsnivå, organisationsnivå.....	9
Salamanca-deklarationen	9
Metodologiska val	11
Fenomenografisk ansats	11
Urval	12
Genomförande	12
Forskningsetiska överväganden	13
Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	13
Resultat och analys	15
Olika definitioner av begrepp.....	15
Barn i behov av särskilt stöd	15
Specialpedagogiska insatser.....	16
Fördelningen av specialpedagogiska resurser	18
Diagnosens betydelse.....	19
Hinder och möjligheter med fördelning	21
Den pedagogiska verksamheten	22
Betydelsen av specialpedagog i verksamheten	22
Mindre barngrupper?.....	23
Kunskap och erfarenhet.....	24
Förändringar i samhället.....	26
Diskussion	28
Vad är det som styr fördelningen?	28
Vilka är barnen i behov av stöd?	29
Miljöns påverkan	30

Ett förändrat samhälle	30
Behovet av kunskap i verksamheten	31
Avslutande reflektioner	33
Konklusion.....	33
Fortsatt forskning	34
Referenslista.....	35
Bilagor	37
Bilaga 1 Informationsbrev	37
Bilaga 2 Intervjuguiden	38

Inledning

Barn i behov är ett begrepp som växer sig starkare i vårt samhälle. Förskolans styrdokument framhåller alla barns olikheter och att pedagogerna ska integrera de barn som är i behov av extra stöd i verksamheten för att kunna tillgodo barnens behov och intressen. I förskolans reviderade läroplan går det att läsa:

Hänsyn ska tas till barnens olika förutsättningar och behov. Detta innebär att verksamheten inte kan utformas på samma sätt överallt och att förskolans resurser därför inte kan fördelas lika. (Skolverket, 2010, s. 5)

Men vad innebär barn i behov? Nordenstam (2005, s.21) menar att ett begrepp kan ha olika betydelse beroende på de förkunskaper som föreligger. Begreppet menar han kan skilja sig från olika områden och samhällen med olika normer och kunskaper. Detta är något som ligger till grund för denna studie. Inkludering av barn i behov av särskilt stöd har det talats om sedan barnstugeutredningen 1972 (SOU, 1972:26). Hur denna inkludering ska se ut framkommer främst genom anpassning av miljön. Haug (1998) menar att inkludering av barn kan te sig på olika sätt. Beroende på den rådande synen på barn och barn i behov av särskilt stöd så bemöts barn på olika sätt och ges olika förutsättningar. Och barn i behov av särskilt stöd blir inte inkluderat på ett optimalt sätt. I tidigare arbeten har jag upplevt en frustration bland pedagoger som uttrycker att de får för lite resurser och att beslutsfattare på kommunnivå inte förstår vilka insatser som verkligen behövs. Det verkar finnas stora meningsskiljaktigheter rörande fördelningen av resurser och insatser. Med ansats i Sundsvalls kommun samt en stadsdel inom Göteborgs kommun kommer jag jämföra olika professioner; beslutsfattare på kommunnivå, förskolechefer samt pedagoger i verksamhet. Detta för att ta reda på om det finns skillnader i huruvida de talar om barn i behov och specialpedagogik samt hur detta påverkar barnen i vardagen.

Valet av kommuner grundar sig i mina tidigare erfarenheter och jag upplever skillnader i fördelningen mellan dessa två kommuner. Jag upplever även stora skillnader i hur man ser och talar om och till barn i behov av särskilt stöd. Det vill säga om man talar om barnet i förhållande till barnet själv eller i förhållande till verksamheten. Pedagogernas syn verkar skilja sig mot kommunens syn vilket bidrar till att pedagogerna utifrån de förutsättningar som finns och ges av kommunen, inte kan möta de barn som är i behov av särskilt stöd på ett optimalt sätt. I skolverket (2008, s. 23) framkommer det att enbart 56 % av alla kommuner i Sverige bland annat prioriterar barn i behov av särskilt stöd. Då fördelningen av de specialpedagogiska resurserna idag ligger till stor del på kommunerna själva ser jag att finns det en problematik kring detta som förutom barnet själv berör pedagogerna och den pedagogiska verksamheten.

På Göteborg stads hemsida står det att alla barn som har behov av extra stöd ska få detta i form av specialpedagog, talpedagog eller en extra tillsatt resurs. Sundsvall kommuns hemsida framhåller även vilka typer av resurser och stöd som finns att tillgå. De resurser som finns att tillgå är allt ifrån extra stöd på sitt hemspråk till att få en stödperson i verksamheten för de barn som har en uttalad diagnos. I förhållande till det Nordenstam (2005) framhåller samt det som föreskrivs av skolverket (2010), påverkas fördelningen då av kommunernas syn på barn i behov av särskilt stöd?

***”Med rätt omvårdnad kan de spädaste plantor
bli stora blommande träd”***
(Skolverket, 1999, s. 4)

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att jämföra huruvida beslutsfattare på kommunnivå, förskolechefer samt förskollärare resonerar kring specialpedagogiska insatser samt hur dessa olika professioner ser på fördelningen av dessa resurser (insatser). Specialpedagogiska insatser i denna studie handlar om de hjälpmedel som fördelas för att barn ska klara av sin vardag på förskolan.

För att kunna analysera materialet som framkommer, kommer jag att utgå från följande frågeställningar:

- Hur resonerar de olika professionerna om specialpedagogisk verksamhet?
- Hur talar de olika professionerna om fördelningen av specialpedagogiska insatser?
- Vad menar de olika professionerna styr fördelningen av specialpedagogiska insatser?

Bakgrund

Förskolans framväxt

För att förstå förskolan idag behöver vi först veta hur förskolan har vuxit fram. Förskolan har vuxit fram i Sverige sedan mitten på 1800-talet. Detta för att behovet av barnomsorg växte ur industrialiseringen när fattiga mödrar började arbeta för att kunna försörja familjen och allt fler flyttade in till städerna. Detta bidrog till att familjerna kom längre ifrån sina släktingar och behovet av en barnomsorg växte fram för att familjerna inte skulle tvingas adoptera bort sina barn till fosterhem eller barnhem (Ann-Marie Markström, 2007, s. 12; Barbara Martin Korpi, 2006, s. 11). Specialpedagogik och barn med handikapp började man inte tala om förrän i barnstugeutredningen på 1970-talet. Detta avsnitt handlar om att tydliggöra hur förskolan uppkommit och när man började tala om barn i behov av stöd.

De första pedagogiska verksamheterna i Sverige syftade främst till att ge barnen en passande uppfostran och omvårdnad och hade sin grund i den kristna tron (Ann-Christine Vallberg-Roth, 2011, s. 30). Verksamheten bedrevs av kyrkorna och finansierades av kollekt och donationer (Martin Korpi, 2006, s. 11). 1854 kom den första *barnkrubban* till Sverige som var till för barn med fattiga arbetande mödrar. Barnen vistades hela dagarna i dessa krubbor och de hölls hela och rena. Barngrupperna var stora och de lärarinnor som arbetade i barnkrubban saknade ofta utbildning. Martin Korpi (2006, s. 11) påpekar att denna typ av verksamhet blev senare kritiserad av arbetarrörelsen och man ansåg att barnomsorgen skulle vara samhällets ansvar.

Under samma period nådde det som kom att kallas *barnträdgårdar* till Sverige från Tyskland. Barnträdgårdarna är det som mest liknar dagens förskola där fokus låg på att genom leken ge barnen tillgång till att erfaras och testa för att utvecklas. Denna verksamhet bygger på Fredrich Fröbels pedagogik där barn ses som små plantor som behöver en anpassad miljö för att kunna växa och gro. (Martin Korpi, 2006, s. 11) Till skillnad från barnkrubborna var denna typ av verksamhet avgiftsbelagd och till en början till för välbärgade familjer. Syftet med verksamheten var att finnas som ett stöd för familjernas fostran och var därför enbart tillgänglig under några timmar per dag. I denna typ av verksamhet var det mer fokus på leken och sysselsättningen skulle vara anpassad för barnens ålder och mognad och förankrades till de "Fröbelgåvorna" som var religiöst och matematiskt knuten. Genom att använda sig utav dessa gåvor skulle barnen utveckla självet i relation till naturen och därigenom sin kännedom om Gud då Gud ansågs vara en del av naturen (Vallberg-Roth, 2011, s. 42).

Samhällets ansvar för barnomsorgen är en omtalad diskussion och 1932 togs den upp i Sverige på allvar av Alva Myrdahl. Hon betecknade uttrycket *storbarnkammare* och menade att barnomsorgen skulle vara av god kvalitet och inte enbart till för barn i fattiga familjer. Verksamheten skulle finnas tillgänglig under de timmar som modern arbetade, även nattetid och personalen skulle vara väl utbildade. (Markström, 2007, s. 12f; Martin Korpi, 2006, s. 14) Storbarnkammaren skulle finnas för alla barn oavsett bakgrund och som en förlängning av diskussionen kring samhällets ansvar så betonades den sociala fostran och man förespråkade samvaro tillsammans med andra (Markström, 2007, s. 13). 1938 myntades begreppet *daghem* som syftade till omsorg under en kortare period då mödrarna arbetade. Fram till nu hade daghemmen varit nödvändigt för att kvinnorna skulle kunna användas som arbetskraft under krigen. Synen på detta förändrades under efterkrigstiden och man ansåg att

kvinnorna skulle gå tillbaka till hemmet och uppfostra barnen. Det fanns dock kvinnor som fortsatte att arbeta vilket gjorde att daghemmen fortfarande behövdes. *Lekskolan* däremot som var mer av en pedagogisk verksamhet, där fokus låg på lärande och barnens utveckling, ansågs vara bra för barns utveckling och fostran och kom därför inte att vara lika omtalad som daghemmen. (Martin Korpi, 2006, s. 14-19; Markström, 2007, s. 14f)

Då det tydligt fortfarande fanns behov av barnomsorg publicerades 1972 barnstugeutredningen av regeringen, SOU 1972:26 och SOU 1972:27. Barnstugeutredningen, SOU (1972:26) använder begreppet förskola som ett samlingsnamn för de två verksamheterna daghem och lekskola. Detta för att det ska bli mer enhetligt där fokus ligger både på barnens behov likaväl som föräldrarnas behov (s. 20). Ett av utredningens mål är "*bättre klargörande av ideologi och vetenskapliga teoretiska grunder*" (SOU 1972:26, s. 13). Detta medför att förskolan får större plats i samhället och den personal som växte fram såg barnet utifrån ett individperspektiv. I och med utredningen blev det även större fokus på grupsammansättningarna, det pedagogiska materialet och lekens betydelse för barns utveckling.

Barnstugeutredningen, SOU (1972:26) tar upp barn med särskilda behov. Särskilda behov innefattar fysiska, psykiska, sociala, emotionella samt språkliga handikapp och utredningen menar att det ska ses i relation till omgivningen, miljön och samhället.

Vad som är ett handikapp beror naturligtvis på de krav samhället ställer på individerna, vilket gör att man kan säga att ett handikapp inte är en egenskap hos en individ utan ett förhållande mellan individen, omgivningen och samhället (SOU, 1972:26, s. 122)

I och med detta erkänns att barn med handikapp har lika möjligheter och rättigheter som normalstörda barn till att få stimulans och har samma behov av trygghet och tillit och att ses som en kapabel individ som både kan ge och ta. Dock så tar de även upp vikten av stödåtgärder som behövs för att kunna stimulera barn med behov utifrån dess egen inneboende kraft. Dessa åtgärder ska ses som redskap som ska underlätta möjligheterna för barnen att kunna utvecklas (SOU, 1972:26, s. 123).

Utredningen använder begreppet integrering när de skriver om barn med behov. Så långt som det är möjligt ska barnen integreras i den vanliga verksamheten. Utifrån barnets individuella behov samt de praktiska möjligheterna som finns på förskolan ska varje enskilt fall utredas och bedömas ifall det är möjligt till integrering för att inga negativa effekter ska uppstå. Integrering av handikappade barn ska medföra positiva effekter. SOU (1972:26) betonar hur viktig förskolan är för alla barnen och inte minst för barn med behov. Desto tidigare barnets behov kan tillgodoses, ju större är chanserna till att minimera de sekundära effekterna som annars kan uppstå. Barnstugeutredningen betonar vikten av bra grupsammansättningar. Då barn med behov ofta har en försenad utveckling i jämförelse med normalstörda barn så är åldersblandade grupper att föredra. Detta för att upplevelsen av att vara underlägsen andra ska minimeras (SOU 1972:26, s. 124). När ett barn ska integreras i verksamheten är det viktigt att personalen ser över miljön och omgivningen för att kunna möjliggöra för optimal utveckling och för att kunna möta barnet på dess egen nivå. Vilka attityder finns bland personalen likaväl som vilka kunskaper som finns för att kunna möta barnet? Många gånger kan barnet behöva extra material och hjälpmedel för att klara av sin vardag vilket gör att den fysiska miljön kan komma att behöva ändras för att tillgodose de nya behoven (SOU 1972:26, s. 124f).

Begreppet specialpedagogik kom att skrivas in i svenska styrdokument under 1990-talet som en del i att barngrupperna ökade och personaltätheten förblev densamma. Eva Siljehag (2010) skriver i "*Etik i specialpedagogisk verksamhet*" att detta gjorde att personalen ute på

förskolorna upplevde många barn som splittrade och oroliga, därför eftersöktes åtgärder för hur detta skulle hanteras vilket resulterade i att specialpedagogiken blev en del av förskolans styrdokument. (Siljehag, 2010)

Barn i behov av särskilt stöd och specialpedagogisk verksamhet verkar man inte ha talat om i forskning och styrdokument förrän i början på 1970-talet när barnstugeutredningen kom och samhällets ansvar till barnomsorg togs upp. Där började man då tala om integrering av barn som är i behov av särskilt stöd i den vanliga verksamheten. Därigenom gavs barnen rätt till att gå i den ordinarie förskolan och skolan.

Centrala begrepp

Eriksson Barajas, Forsberg och Wengström (2012) tar upp att verkligheten och dess fenomen kan studeras utifrån olika teorier och perspektiv. Valet av teori och perspektiv påverkar analysen av studien. I en kvalitativ studie menar de att forskaren studerar ett visst fenomen för att sedan koppla ihop den insamlade datan med en tidigare modell eller teori. (47ff)

I denna studie kommer jag dock inte att använda mig utav en teori, ett perspektiv eller en färdig modell för analysering. För att analysera och studera det material som framkommer genom studiens gång kommer jag att utgå ifrån förskolans framväxt samt relevanta begrepp inom den specialpedagogiska forskningen. Dessa begrepp är *resurs*, *barnperspektiv och barnsyn* samt *segregering och integrering*. I kapitlen som följer går jag sedan igenom tidigare forskning och styrdokument med koppling till *barn i behov av stöd, individnivå, gruppnivå, samhällsnivå och organisationsnivå* samt *salamancadeklarationen* vilket tillsammans med här presenterade begrepp kommer att utgöra grund för min analys i studien.

Begreppet resurs

Vad innebär resurs? I denna studie utgår jag ifrån *specialpedagogiska resurser* där barn i behov av extra stöd för att klara av sin vardag och för att få sina behov tillgodosedda. Skolverket (1999) beskriver i informationsfoldern "Växa och lära- barns rätt till förskola, fritidshem och skola" olika former av resurser och stöd som ska finnas tillgå för alla barn som är i behov av detta. Det kan vara allt ifrån hjälpmedel som en dator eller en läsplatta för barn med fysiska funktionshinder, till en extra insatt personal med eller utan utbildning (s. 7).

I förskolans reviderade läroplan står det att:

Verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar så att de utvecklas så långt som möjligt. (Skolverket, 2010, s. 5)

På samma sätt skriver även Skolverket (1999, s. 7) att situationen i förskolan kan vara ny och ovan för flera barn vilket kan upplevas som svårt att hantera. För att kunna hantera vardagssituationer i förskolan behöver därför verksamheten och miljön anpassas så långt som det är möjligt för barnen då målet är att alla barn ska kunna inkluderas i den vanliga verksamheten.

I denna studie syftar resurser till de insatser som möjliggör för att underlätta för barns vardag i form av en stödperson, specialpedagog, verktyg till pedagogerna etc.

Barnperspektiv och barnsyn

Eva Johansson (2003) menar i sin studie "Möte för lärande" att pedagogens syn på barnet som person och som medmänniska i samhället påverkar bemötandet av denne. Beroende på

hur barnet framställs påverkas omsorgen och vårt förhållningssätt gentemot barnet. (s. 58) Med barnperspektiv och barnsyn menar jag i denna studie pedagogernas förhållningssätt och bemötande gentemot barnen som individer och hur detta påverkar barnets möjlighet till lärande och utveckling. Vidare tar Johansson upp olika barnsyner som hon uppfattat. Dels *barn som irrelevanta*. Där pedagogerna präglas av att se barnen som begränsade personer. *Vuxna som vet bättre* är en syn som Johansson menar utgår ifrån den vuxnes syn och den vuxnes perspektiv. Det sista synsättet, *barn som medmänniska*, präglas av att pedagogerna utgår ifrån barnens erfarenheter och barnen ges större förtroende till att själv ta ansvar och pedagogerna litar på barnens omdöme.(a.a. s. 60)

Ann-Christine Vallberg-Roth (2002) talar om en kunskapssyn som förändrats genom förskolans historia vilket påverkat pedagogernas syn och perspektiv på barn och barndom genom tiden. Beroende på samhällets behov av barntillsyn har synen på barnet förändrats. När de första barnkrubborna kom till Sverige rådde en gudatro där barnen skulle fostras till arbete. Genom mekaniska strukturer fanns det inte så mycket mer utrymme för barnen än uppfostran i ett industrisamhälle (a.a. s. 12). Behovet av omsorg och tillsyn av barn medan föräldrarna arbetade gjorde att lärarinnorna fick en moderlig roll och förhöll sig på detta sätt gentemot barnen (Vallberg-Roth, 2002, s. 13). I och med barnstugeutredningen förändrades snabbt behovet av omsorg och tillsyn till en lärandeinstitution för barnen.

Jens Ineland, Martin Molin och Lennart Sauer (2013) tar i sin bok kring utvecklingsstörning och samhället upp att bemötandet och synen på utvecklingsstörning ter sig annorlunda än bemötandet och synen på normalstörda människor. Till skillnad från vad Johansson (2003) beskriver om barn som kompetenta och som medmänniskor så tar Ineland et.al upp begreppet *den eviga barndomen*. Med detta menar de att utvecklingsstörda personer hamnar i en underordnad position där de oftast saknar de kunskaperna och förmågorna som yrkesprofessionella har (a.a. s. 195)

Segregering och integrering

Peder Haug (1998) som på uppdrag utav Skolverket skrivit ”Pedagogiskt dilemma: Specialundervisning” tar upp *integrering* som ett begrepp där barn ska ha rätt till att gå på den lokala förskolan och få tillgång till den undervisning som ges där (a.a. s. 21). Haug menar att integrering som begrepp är öppet, stort och det tolkas olika utav olika aktörer. Därför har han delat in begreppet i *segregerande-* och *integrerande inkludering* för att rama in begreppet och göra det lättare att förstå. I hopkopplat med specialundervisning använder Haug *segregerande integrering*. Då barn idag har rätt till att gå på den lokala förskolan krävs att förskolan organiserar för att det ska kunna ske. Detta gör att många barn som är i behov av ett särskilt stöd får egna undervisningstimmar, delas in i mindre grupper eller tas ifrån den ordinarie verksamheten för att få egen tid med en specialpedagog. Vidare menar Haug att pedagogernas syn blir utifrån det enskilda barnets behov och de går ofta på vad som är bäst för det enskilda barnet utifrån den diagnos eller behov som denne har. Å andra sidan har vi istället *integrerande inkludering*. Denna inriktning menar Haug syftar till att komma ifrån den traditionella *segregerande integreringen*. Syftet med denna typ av arbete är att oavsett behov eller diagnos så ska alla barn ha rätt till att i den vanliga verksamheten utvecklas och lära. Ett begrepp som Haug använder här är *gemenskap*. Detta ställer högre krav på pedagogerna i verksamheten och att de har en kunskap att faktiskt kunna möta alla barn på lika villkor och att kunna anpassa verksamheten för att möjliggöra detta. (Haug, 1998, s. 21ff)

Tidigare forskning och styrdokument

Barn i behov av stöd

Sara Ryan (2006) har i sin studie kring barn i behov i relation till samhället ”People don’t do odd, do they?” tittat på de sociala aspekterna. Hon menar att barn i behov av särskilt stöd definieras utifrån samhällets kunskaper och förhållningssätt. Samhället är uppbyggt på logik för att vi ska kunna klara av vardagen på ett uppenbart sätt utan att behöva tänka. När vissa individer inte klarar av det som samhället har byggt upp blir det uppenbart att de är utanför och är i behov av särskilt stöd (a.a. s. 292).

Inga-Lill Jakobsson och Inger Nilsson (2011) talar i ”Specialpedagogik och funktionshinder” om skillnaden mellan barn *i* behov av stöd och barn *med* behov av stöd. Beroende på vart pedagogen lägger fokus på så får det konsekvenser för det vidare arbetet. Genom att betona vikten av att barn är *i* behov av stöd så menar Jakobsson och Nilsson (2011) att fokus flyttas från barnet själv till att se hela situationen med alla komponenter (s. 43). Som pedagog innebär detta ett arbetssätt där de ser till hela verksamheten och vad förskolan kan göra för att underlätta. Istället för att anpassa barnet till förskolan så anpassas förskolan efter barnets behov vilket medför att barnet blir inkluderat på ett sätt att denne kan delta i förskolans aktiviteter (a.a. s. 44f).

Anette Sandberg och Martina Norling (2009) skriver att begreppet *barn i behov av stöd* traditionellt sett har delats upp i utvecklingsstörning, rörelsehinder, språkhandikapp, hörsel- och synhandikapp samt övriga medicinska handikapp (a.a. s. 38). Kommunerna har ett ansvar att det ska finnas utarbetade dokument som stödjer utredningar och arbetet med barn i behov av stöd. Dock så menar Sandberg och Norling (2009) att det finns en problematik i detta då dessa kategorier inte formuleras på ett likartat sätt mellan kategorierna eller mellan kommunerna. Detta menar de försvårar arbetet för en kunskapsutveckling samt att se barnens utveckling över tid (a.a. s. 38).

Anette Sandberg, Anne Lillvist, Lilly Eriksson, Eva Björck-Åkesson och Mats Granlund (2010) menar i sin studie ”Special support in preeschools in Sweden” att begreppet *barn i behov av stöd* länge använts i svenska förskolor. Trots detta påpekar de att kunskapen kring detta är för litet för att kunna ge barn det stöd som de behöver (a.a., s. 43). Men vilka är då de barn som är i behov av särskilt stöd? Sandberg et.al (2010) har i sin studie kring barn i behov av stöd i förskolan tittat på detta. Utav de 8814 barn som de studerat så har de kunnat dela in begreppet i mindre undergrupper. Dessa undergrupper är *barn med identifierat funktionshinder* samt *barn utan identifierad funktionshinder, barn i så kallad gråzon*. Funktionshinder i detta sammanhang är autism, down syndrom och CP-skada. Barn i gråzon är de barn som inte har en utredd diagnos utan har i vardagen svårt att klara av exempelvis språket eller påtagliga problem med samspelet till andra barn (a.a, s. 47).

I skollagen kap 8 §4 framhålls barn i behov av särskilt stöd med fysiska, psykiska eller andra skäl ska ha rätt till att få det stöd de behöver. Alla barn lever i olika livsmiljöer och kommer till förskolan med olika förutsättningar och erfarenheter. I förskolans läroplan föreskriver skolverket (2010) att verksamheten ska så långt som det är möjligt anpassa verksamheten till alla barnen. För att alla barn ska kunna övervinna sina svårigheter krävs att pedagogerna kan samspela med barnen och göra vistelsen på förskolan positiv för såväl barnen som för vårdnadshavare.(a.a. s. 5f) I och med det faktum att förskolan ska anpassas till alla barnen

påvisar Skolverket (2008) i publikationen ”Tio år efter förskolereformen. Nationell utvärdering av förskolan” att andelen barn i behov av stöd har ökat markant de senaste 5 åren. Trots detta har inte alla behov täckts. Detta menar de kan bero på att resurserna i kommunerna inte räcker till lika väl som att en diagnos förutsätter för att stödinsatser ska ges (a.a. s. 50f).

Forskning visar på att det finns olika sätt att se på barn i behov av särskilt stöd. Det många är överens om är att ett behov av stöd skapas i relation till andra människor och till samhällets uppbyggnad. Beroende på vad som görs tillgängligt för människan blir vi mer eller mindre beroende av extra stöd för att klara av vardagen. I styrdokument framkommer det tydligt att barn som har svårigheter att klara av vardagen och de krav som ställs i förskola och skola ska få hjälp och stöd i att utvecklas och lära. Genom att beskriva barn som i behov av stöd kan förskolan anpassa verksamheten så att den blir logisk för alla barnen.

Individnivå, gruppnivå, samhällsnivå, organisationsnivå

Jens Ineland, Martin Molin och Lennart Sauer (2013) har i sin bok ”Utvecklingsstörning, samhälle och välfärd” tittat på hur människans hälsa påverkas på samhällsnivå och på organisationsnivå. De menar att våra sociala relationer påverkar människans känsla för sin egen identitet vilket medför en påverkan av både den psykiska och den fysiska hälsan. På en organisationsnivå påverkas individen av andra verksamheters definition av behov och stöd. För att barnet ska kunna få ta del av de insatser som finns i förskolan och inom kommunen blir barnet underkastad dem och deras bedömningar.(a.a. s. 183f)

Britt-Inger Olsson och Kurs Olsson (2013) har i sin bok ”Att se möjligheter i svårigheter” tittat på den pedagogiska kartläggningen och hur den påverkas på individnivå, gruppnivå samt på organisationsnivå. En kartläggning på individnivå menar de ska ha fokus på barnets styrkor och ska lyfta fram barnets egna intressen och använda sig utav detta i arbetet för att undanröja de hinder som kan uppstå. Genom systematiska observationer ska förskolan finna de svårigheter barnet har men fokus ska ligga på barnets starka sidor. På gruppnivå menar de att förskolan ska titta på hur gruppen som barnet vistas i ser ut. Vilket klimat som finns i barngruppen samt hur vuxna och barn bemöter varandra kan påverka barnets behov. På organisationsnivå menar Olsson och Olsson (2013) att förskolan ska titta på sin egen verksamhet, de värderingar som finns i arbetslaget samt hur pedagogerna använder sig utav de resurser som finns.(a.a. s. 133f)

Salamancadeklarationen

Salamancadeklarationen antogs vid 1994 års konferens i Spanien, inom ramen för Unesco. Målsättningen med deklarationen är att så långt det är möjligt skapa en integrerad skola för alla barn i samhället där barn som är i behov av särskilt stöd ska få möjlighet till att lära och utvecklas inom det ordinarie skolväsendet. (Svenska Unescorådet, 2006, s. 10) Då alla barn är olika så ska detta ses som en tillgång för skolan och det ska vara en utgångspunkt för undervisningen. I deklarationen står det att läsa:

De integrerade skolorna måste erkänna och tillgodose sina elevers olika behov och ha utrymme för både olika inlärningsmetoder och inläringstempo . . . (Svenska Unescorådet, 2006, s. 18)

Alla barn är olika och alla barn kommer någon gång under sin förskole- och skoltid ha behov av särskilt pedagogiskt stöd. Vi lär och utvecklas tillsammans med andra. Därav är

det av vikt att förskolor och skolor idag har en utvecklad pedagogik där alla barnens behov kan tillgodoses så långt som det är möjligt (Svenska Unescorådet, 2006, s. 16). Deklarationen antar en tydlig ståndpunkt för integration vad gäller alla barns lika tillgång till förskola och skola oavsett funktionshinder där vi kan fokusera på barns möjligheter snarare än deras svårigheter (a.a., s. 16). Genom att Sverige skrev under på Salamancadeklarationen så erkänner regeringen att alla barn med funktionshinder ska lika rätt till förskola och skola.

I ”Salamanca- tio år senare” (Svenska Unescorådet, 2006) framkommer vilket arbete som har skett under de tio åren som gått. Som en del av integrationen så fastslog man under världskonferensen 2000 i Dakar, målet EFA (Education For All, Undervisning för alla). I och med detta så förändrades synen på integrering. Synen förflyttades från att enbart se till integrering av barn i särskilt behov till att se till alla barnen för att kunna tillgodose alla barns olika behov. Genom EFA så har Unesco även startat ett större projekt som ska säkerställa att målen från Dakar förverkligas och för att säkra kvaliteten för individer i behov (Svenska Unescorådet, 2006, s. 45).

Dr Judy Kugelmass, professor och specialist på lärarundervisning, har skrivit artikeln ”Vad är integration?” efter Salamancadeklarationen. Hon beskriver deklarationens syfte att genom integration eliminera utanförskap och diskriminering på grund av klass, kön, förmåga etc. Men vad är då integration? Genom hennes undersökning av skolsystem i England, Portugal och USA har hon kommit fram till att integration karaktäriseras av

- att se olikheter som en resurs
- samverkan mellan elever och personal
- att dela på ledarskapet och ansvaret mellan personal
- engagemang

(Svenska Unescorådet, 2006, s. 51f)

Metodologiska val

Jag har valt att göra intervjuer med förskollärare, förskolechefer samt med beslutsfattare på kommunnivå för att få svar på mina frågeställningar. Då syftet och frågeställningarna utgår ifrån att ta reda på olika professioners uppfattning om specialpedagogiska insatser har jag valt att genomföra en kvalitativ intervju studie för att analysera och diskutera resultatet. Monica Dalen (2007) framhåller att en kvalitativ forskning handlar om att fördjupa sig inom andra personers uppfattning om ett fenomen (s. 11). Därigenom blir intervju den metod som torde sig bäst. På detta sätt kan informanten själv uttrycka med egna ord sin professionella upplevelse av fördelningen av specialpedagogiska resurser.

En kvalitativ forskning syftar till att mäta och kvantifiera ett fenomen utifrån svarsenkäter, provtagningar, intervjuer och observationer (Eriksson Barajas, Forsberg och Wengström, 2013, s. 51f). Resultatet i en kvalitativ forskning redovisas med hjälp av tabeller, procentantal och medianvärde. Detta gör att en kvalitativ studie ofta går att upprepa och få samma resultat varje gång. En kvalitativ forskning däremot menar Eriksson Barajas, Forsberg och Wengström (2013) syftar till att tolka och skapa en förståelse för en annan människas subjektiva upplevelser av ett fenomen (s. 53). Den vanligaste metoden inom denna typ av forskning är intervjuer för att kunna få fram de olika uppfattningarna och upplevelserna. Till skillnad från en kvalitativ forskning så är resultatet och analysen beroende av informanternas erfarenheter och förförståelse för fenomenet. Därför är resultatet svårare att upprepa.

Denna studie är en kvalitativ forskning då syftet är att analysera olika professioners uppfattning kring fenomenet *barn i behov av stöd* samt deras uppfattning av fördelningen av specialpedagogiska insatser. Detta gör att studien blir beroende av mitt val av informanter. Därför att jag valt informanter som arbetar med specialpedagogik dagligen och är väl insatta i ämnet.

Fenomenografisk ansats

Christer Stensmo (2002) beskriver fenomenografin som en metod där syftet är att få fram en variation av uppfattningar kring ett fenomen. Dessa uppfattningar av hur något ter sig kategoriseras för att visa på en variation eller en hierarki. Den främsta metoden som fenomenograferna använder sig utav är öppna intervjuer där informanterna själva får reflektera över ett fenomen. Detta gör att flera studier om samma fenomen kan skilja sig åt beroende på informanternas erfarenheter och upplevelser samt vilka som är informanter. (a.a. s. 115f)

Ference Marton och Shirley Booth (2000) menar att fenomenografins grund ligger i ett intresse att beskriva världen och dess fenomen på ett sätt som andra uppfattar den (a.a. s. 146). De menar att beroende på våra erfarenheter och upplevelser så formar detta våra uppfattningar om världen och dess fenomen. I relation till studien där jag valt att olika professioner ska uttala sig om fördelningen av specialpedagogiska insatser så kommer det att bli olika svar på samma frågor.

Intervjun ses av både Stensmo (2002) och Marton och Booth (2000) som den främsta insamlingsmetoden inom fenomenografin. Detta för att forskaren genom sina frågor kan få

en uppfattning om informanternas erfarenheter och upplevelser av det studerade fenomenet (Stensmo, 2002, s. 119). I en intervju menar Matron och Booth (2000) att informanten får möjlighet till att reflektera över sina erfarenheter och upplevelser i vad de kallar för ett *meta-medvetande*. Det vill säga att informanterna är medveten om sitt medvetande (erfarenheter) om fenomenet. Detta medför att intervjun får en karaktär av reflektion där informanterna reflekterar över sina erfarenheter (a.a. 168f).

Urval

Dalen (2007) skriver om ”lämpligt urval” där hon påpekar vikten av valet av informanter i en kvalitativ studie. Det ska vara informanter som har god kunskap och som kan tillföra något till studiens syfte och frågeställningar (a.a. s. 54) Vidare tar hon upp ”teoretiskt urval” där informanterna väljs ut för att utgöra så stor variation som möjligt för fenomenet som ska studeras (a.a. s. 51)

Denna studie har därför gjorts med förskollärare, förskolechefer samt med beslutsfattare på kommunnivå i två kommuner. En person från varje profession och kommun. Kommunerna jag valt är Sundsvall och en stadsdel inom Göteborg. Detta för att jag upplevt skillnader i fördelningen mellan dessa kommuner och hur pedagoger talar om fördelningen av specialpedagogiska insatser i verksamheten. Urvalet av förskollärare och förskolechefer grundade sig i huruvida de arbetar med specialpedagogiska insatser i verksamheten. Av sju tillfrågade förskollärare och förskolechefer var det fyra som hade möjlighet till att ställa upp. Av de två tillfrågade beslutsfattarna på kommunnivå var det båda som hade möjlighet till att ställa upp.

Jag har intervjuat två beslutsfattare på kommunnivå, två förskolechefer samt två pedagoger knuten till förskolan samt förskoleklass. De sex informanterna har olika erfarenhet och har arbetat mellan 10 till 38 år i verksamhet och i beslutandet av specialpedagogiska insatser. Tre av de intervjuade har utbildning inom specialpedagogik de övriga tre har arbetat/arbetar med specialpedagogik.

Genomförande

Informanterna kontaktades via mail med ett informationsbrev. (Se bilaga 1) Där beskriver jag mer om det område jag valt att skriva om och vilket syfte jag har med studien. Detta för att informanterna ska kunna få en uppfattning om vad de ställer upp på så att de kan ge ett grundat samtycke till deltagande.

För att få svar på mina forskningsfrågor har jag valt att genomföra ämnesfokuserade intervjuer (Katarina Eriksson Barajas, Christina Forsberg och Yvonne Wengström, 2013, s. 127). Den intervjumetod som kommer genomföras beskrivs av Eriksson Barajas et.al (2013) som strukturerad. För att jag ska kunna få in likvärdigt material från alla informanter krävs det intervjufrågor som kan uppfattas på liknande sätt av alla (s. 128). (Se bilaga 2.) Dock är frågorna upplagda för att informanterna ska kunna svara utifrån sin egen professionella erfarenhet. Intervjufrågorna har kategoriserats till ”inledningsfrågor”, ”egna erfarenheter”, ”frågor till förskollärare”, ”frågor till förskolechef” samt ”frågor till beslutsfattare”. Detta för att lättare kunna strukturera intervjuerna beroende på informanten.

Intervjuerna tog mellan 30-45 minuter. Inspelning skedde via mobiltelefonens inspelningsfunktion och startas vid intervjuens början och avslutas när jag säger hej då till informanten. Detta för att inte missa eventuell information som kan komma upp efter

intervjun. I överenskommelse med informanterna sparas intervjuerna på ett säkert sätt oåtkomligt för obehöriga och de raderas efter studien. Efter intervjuerna transkriberas dem i enlighet med ljudfilerna för att inte missa något som kan vara viktigt för analysen (Dalen, 2007, s. 65). Dalen (2007, s. 65) menar att transkribering ger forskaren en chans till att lära känna sitt material och få en översikt av intervjuerna. Detta bidrar även till att underlätta för kategorisering av materialet.

Forskningsetiska överväganden

Vetenskapsrådet (2002) skriver fram fyra krav som en forskare bör beakta vad gäller de etiska aspekterna. *Informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Jag inledde studien med att skicka ut informationsbrev med information om syftet med studien till tänkta informanter.

Forskaren skall informera uppgiftslämnare och undersökningsdeltagare om deras uppgift i projektet och vilka villkor som gäller för deras deltagande. (Vetenskapsrådet, 2002, s.7)

Informanterna informerades även om att deras deltagande är frivilligt och de kan när som helst avbryta deras medverkan utan att det påverkar studien. Därmed har jag följt *informationskravet* samt *samtyckeskravet* som föreskrivs av Vetenskapsrådet (2002). Då jag använt mig av ljudinspelning anser jag att det är viktigt att få informanternas samtycke och detta fick jag genom mail eller telefon från samtliga. I mina inledningsfrågor så framkommer det vilken utbildning den enskilde informanten har vilket i enlighet med *nyttjandekravet* enbart får användas till denna studies syfte (Vetenskapsrådet, 2002, s. 14). I en rapport från Vetenskapsrådet (2011) framhåller *konfidentialitetskravet* där alla informanter ska anonymiseras för att det inte ska kunna framgå vilka enskilda personer som har deltagit (s. 68). Detta tog jag i beaktning genom att ändra informanternas namn i texten samt i transkriberingen.

Alla uppgifter om identifierbara personer skall antecknas, lagras och avrapporteras på ett sådant sätt att enskilda människor ej kan identifieras av utomstående (Vetenskapsrådet, 2002, s. 12).

I de ljudfiler från intervjuerna kan de enskilda informanterna framkomma med namn. Inspelningarna kommer dock lagras på ett sådant sätt att det gör det omöjligt för obehöriga att komma åt dem. Efter studiens slut kommer dessa inspelningar att raderas för att skydda informanterna.

Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Reliabilitet syftar till studiens trovärdighet och intervjuernas pålitlighet för analysens utgångspunkt (Eriksson Barajas et.al, 2013, s. 103). Detta beror på huruvida jag ställer intervjufrågorna till informanterna, hur de svarar på intervjufrågorna samt hur jag tolkar den insamlade datan utifrån mina forskningsfrågor. Eriksson Barajas et.al (2013) skriver att en studie med hög reliabilitet ska kunna upprepas med samma resultat varje gång (s. 103). Problematiken i en kvalitativ studie där syftet är att undersöka människors uppfattning kring ett fenomen är att vid upprepade tillfällen få samma resultat. Resultatet är beroende av informanterna som ställer upp (Dalen, 2007, s. 112ff).

Intervju verkade som det bästa valet för min studie och för de forskningsfrågor jag valt. Det som kan bli problematiskt under intervjuerna är inspelningen. Jag är medveten om att det för många kan vara en känslig och ovan situation. Ur den aspekten kan det vara bättre att enbart

anteckna men risken är då större att jag missar viktiga uttalanden från informanterna. Förhoppningsvis är detta inget som påverkar informanternas svar.

En av informanterna påpekade flertalet gånger under intervjun att det var svåra frågor och behövde lång betänketid innan svaren kom. Jag funderade på att skicka intervjufrågorna innan intervjutillfället till informanterna men ansåg att det inte skulle leda till att informanterna fick möjlighet till att resonera sig fram och fundera över sina svar samt för att kunna få fram deras tankar på bästa sätt.

Validiteten i en studie syftar till den insamlade datan och dess giltighet (Eriksson Barajas et.al, 2013, s. 105). Intervjufrågorna ska återspegla forskningsfrågorna för att informanternas svar ska kunna analyseras och ge ett resultat. För att studien ska bli giltig och få ett gott underlag krävs att utrustningen är tillförlitlig. Dalen (2007) påpekar att om ljudinspelningarna inte är fullständiga påverkas transkriberingen. Är det svårt att höra vissa uttalanden blir det svårt för forskaren att genomföra en analys av intervjuerna (a.a. s. 119). Vidare tar Dalen (2007, s, 115f) upp validitet i forskarrollen. Min förförståelse och anknytning till ämnet påverkar hur jag tolkar den insamlade datan. Därav har jag valt informanter som jag tidigare inte haft kontakt med för att jag ska kunna vara så objektiv som möjligt. Tillsammans med min handledare får jag synpunkter och möjlighet till att studera min egen subjektivitet till informanterna och till ämnet för att få en valid undersökning.

Eriksson Barajas et.al (2013, s. 100) menar att generaliserbarhet möjliggörs genom att urvalet är representativt. En metod för att uppnå detta är att göra ett slumpmässigt urval. Denna studie baseras på sex informanters upplevelser och erfarenheter. Dessa informanter har jag valt ut för att kunna spegla de frågeställningar jag har. För att kunna generalisera behövs fler informanter från fler kommuner och fler förskolor samt pedagoger med olika utbildningar. På grund av tidsramen kunde inte fler informanter fås tag på vilket påverkar studiens generaliserbarhet. Dock framhåller jag detta senare i texten på förslag till vidare forskning.

Resultat och analys

Min avsikt med denna studie är att studera synen på barn i behov av särskilt stöd samt hur detta påverkar fördelningen av specialpedagogiska insatser och resurser med nedslag i två kommuner.

I detta avsnitt kommer jag att presentera det resultat jag fått av informanterna utifrån mina frågeställningar och teoretiska utgångspunkter. Med detta i åtanke har jag kommit fram till följande rubriker: *Olika definitioner av begrepp, Fördelningen av specialpedagogiska resurser, Den pedagogiska verksamheten* samt *Förändringar i samhället*. Varje rubrik innehåller även underrubriker för att lättare kunna få en helhetsbild.

Informanternas namn är fiktiva och kommer vidare att nämnas som Klas, Katrine (beslutsfattare på kommunnivå), Frida, Felicia (förskolechefer), Petra och Pernilla (pedagoger).

Olika definitioner av begrepp

Genom intervjuerna har det framkommit skillnader i hur man talar om barn i behov av stöd. Vilka är de barnen som informanterna talar om? Samt att det framkommer olika definitioner av specialpedagogiska insatser. För att få en helhetsbild av detta behövs en redovisning av dessa definitioner.

Barn i behov av särskilt stöd

Begreppet barn i behov av särskilt stöd har inte en entydig förklaring. Forskning visar på att begreppet har funnits länge i förskolans tradition och man har länge talat om barn i behov av stöd. Genom intervjuerna framkommer det olika definitioner på detta begrepp:

Alltså det är barn som behöver stöd i sin interaktion med sin omgivning vare sig om omgivningen är fysisk eller, eller, eller alltså om det är människor eller trösklar (Klas, 2014-04-16)

Klas uttrycker att barn i behov av stöd är de barn som behöver stöd fysiskt med till exempel mindre trösklar eller i form av en extra person. Frida uttrycker:

Egentligen när man behöver något, något utöver. Man behöver tänka till lite extra. Å man behöver stöd med andra svårigheter som man inte riktigt kommer åt (. . .) men just, man kan ha väldigt olika svårigheter i kommunikation, svårigheter med hur man kommer in i barngruppen, svårigheter med ja, olika slag (Frida, 2014-04-23)

I enighet med Klas så menar Frida att barn i behov av stöd är när barnet behöver något extra och där pedagogerna behöver tänka till mer för att kunna bemöta. Dessa behov menar hon kan uttrycka sig som kommunikativa svårigheter eller sociala svårigheter. Katrine uttrycker mer behovet i sin utveckling:

Ja det är väl dom barn som förskolan själva i första hand identifiera barn som man lite mera, måste jobba lite extra med. . . det kan vara stöd under en period i sin utveckling. . . eller kommer ha under hela sin barndom, hela sitt liv. Sen tycker jag man inte får

glömma, alla barn har behov, det tycker jag man bör tänka på. Det finns stora behov hos alla barn (Katrine, 2014-04-29)

Katrine definierar barn i behov av särskilt stöd där pedagogerna känner att de behöver jobba lite extra. Hon uttrycker även att särskilt stöd inte behöver vara kopplat till en sjukdom eller en diagnos utan att ett barn under en period behöver extra stöd för att kunna utvecklas optimalt. På samma sätt uttrycker även Petra:

Barn i behov. . . har nog ingen klar definition av det egentligen. Men om man tittar till skollagen så är det ju att de. . . så fort dom kan behöva. . . ja. . . hjälp med att. . . ja. . . hjälp med att nå sin allra högsta nivå helt enkelt (Petra, 2014-04-23)

På samma sätt som Katrine menar Petra att ett behov kan vara för att barnet ska kunna nå sin högsta nivå. Det behöver då inte innebära att barnet ligger under utvecklingsnivån men att barnet behöver extra stöd för att komma vidare. Felicia uttrycker:

Vi har barn med diagnoser, vi har barn med inte diagnoser men man ser stora diagnoser och dilemman (Felicia, 2014-05-05)

Felicia syftar här till barn både med och utan diagnoser. Även om ett barn inte har en diagnos så menar hon att de kan se om det finns ett behov av extra stöd. Barn i behov av särskilt stöd behöver inte enbart betyda sociala svårigheter eller fysiska svårigheter. Pernilla uttrycker:

Jag tänker att det egentligen är alla barn i behov. . . egentligen, för man behöver så olika men just för dom här barnen så är det att dom behöver ett extra stöd eller annat material. . . eller behöver andra ingångar helt enkelt (Pernilla, 2014-05-05)

Alla barn är i behov av stöd. Alla barn har olika behov. Behov av att bli sedda, behov av att bli hörda. Pernilla menar att vi inte får glömma bort detta då vi alla har så olika behov. Precis som Katrine uttrycker sig så kommer alla barn någon gång under sin utveckling vara i behov av ett extra stöd för att nå sin högsta nivå och för att komma vidare.

Begreppet barn i behov visar genom intervjuerna att det inte finns en entydig definition. Skolverket (2008) påpekar att barn med tydliga funktionshinder utgör en så pass liten del i förskolans verksamhet (s. 43). Det som många forskare (Ryan, 2006; Jakobsson och Nilsson, 2011; Sandberg och Norling, 2009; Sandberg et.al, 2010) kallar gråzonen är svårare att definiera. Nordenstam (2005, s. 21) menar att beroende på våra erfarenheter och våra kunskaper så har vi olika definitioner på begrepp. Vilket tydligt framkommer av informanterna. Alla informanter har olika definieringar oberoende på profession eller kommun. Behov av stöd menar Ryan (2006, s. 292) framkommer när det tydligt framkommer att en person inte klarar av det som samhället eller miljön är uppbyggd för. Detta talar Frida och Katrine om. De menar att behovet framkommer när pedagogerna upplever att de inte hanterar eller vet hur de ska hantera det nya. Då det inte finns en tydlig definition av detta begrepp gör det svårare för pedagogerna att kunna få det stöd som de anser sig behöva utifrån verksamhetens förutsättningar.

Specialpedagogiska insatser

Informanterna talar om specialpedagogiska insatser och vad detta innebär. Alla informanter är mer entydiga med vad specialpedagogiska insatser innebär och vart i verksamheten det ska gå. Katrine uttrycker detta på följande vis:

Att man gör en del extra insatser utöver det vanliga tycker jag att man kan säga, det allmänna, vanliga som du ger alla förskolebarn. . . öhm. . .sen kan man säga specialpedagogiska insatser då höjer man ju ribban lite granna och blir lite mera fokuserad på dem barnen som behöver den här hjälpen, eller att man tar in. . . extra material på något sätt, en extra pedagogisk. . . öh. . .vad ska man säga. . .ö.h. . . träning eller. . . en specialpedagogisk insats för mig kan vara olika träningsprogram, det kan vara olika material det kan också vara lite olika bemötande som kanske inte är, inget man kan ta på men som ett förhållningssätt helt enkelt. . . men det är väl det när det behövs något extra utöver för annars så kallar vi ju det för den förskolepedagogik (Katrine, 2014-04-29)

Katrine menar att specialpedagogiska insatser är när förskolan gör något extra, något utöver den ordinarie förskolepedagogiken som ska vara för alla barn. Detta uttrycker hon kan vara både konkret material i form av träningsprogram men det kan även vara pedagogernas bemötande som förskolan får förändra. Klas uttrycker:

Alltså specialpedagogiska insatser har fokus på lärandemiljö. Alltså på, på, på den miljö som barnet vistas i, eller det vatten som barnet ska simma i (Klas, 2014-04-16)

Precis som Katrine så påpekar Klas att specialpedagogiska insatser ska ha fokus på miljön och på pedagogernas förhållningssätt. Förhållningssättet talar även Felicia om:

Det behöver inte bara vara en fysisk människa utan det kan vara i miljön. . . det kan vara att man anpassar på avdelningen så det passar alla barn så klart och att man har ett förhållningssätt, alla likas värde (Felicia, 2014-05-05)

Felicia upplever att specialpedagogiska insatser idag handlar om hur pedagogerna på förskolan bemöter barnen och hur de anpassar miljön utefter barnen. Genom att se till alla barnens lika värde menar Felicia att förskolan kan komma långt. Frida uttrycker:

Ja alltså det, som personal när man arbetar direkt med barnen så kan man ju få. . . öh. . . stöd, hjälp och stöd i hur man ska tänka och hur man ska göra, hur man ska lägga upp bit för bit, riktlinjer eller strategier och taktik, hur ska man göra (Frida, 2014-04-23)

På samma sätt som de andra informanterna så talar även Frida om pedagogernas ansvar. Stödinsatserna och hjälpmedlen ska gå till verksamheten och hjälpa pedagogerna att möta barnen i form av olika strategier. Hjälpmedel är även något som Pernilla talar om:

För mig innebär det. . . å för verksamheten där jag står och verkar i nu är att kunna. . . för ett barn, dels sätta in med specialpedagog, kunna sätta in. . . så det är första steget att dom kan titta och se vad som händer. Ta in ytterligare hjälpmedel, få in andra psykologer (Pernilla, 2014-05-05)

Pernilla uttalar specialpedagogiska insatser både som att ta in ytterligare hjälpmedel men att ta hjälp ifrån en specialpedagog som kan observera och se vad som sker. Detta talar även Petra om:

Det kan vara till att börja med att man går in och gör en kartläggning. . . av en hel klass. Och sen utifrån det så går man in på elevnivå och tittar. . . öhm. . . Och sen kan det vara att man går in och observerar i några dar. (Petra, 2014-04-23)

Genom att gå in och observera en barngrupp eller ett barn så menar Petra att hon kan få en helhetsbild av situationen. Därifrån kan hon sedan titta på hur verksamheten kan förändras för att möta barnet på bästa sätt.

Informanterna har en mer sammanhållen syn på vad specialpedagogiska insatser innebär. Insatserna menar de ska i första hand gå till att utveckla verksamheten och handleda pedagogerna i deras bemötande gentemot barnen. Olsson och Olsson (2013) menar att specialpedagogiska insatser idag har mer fokus på miljön och fokus flytas från barnets problematik till att se det i ett sammanhang där miljön och människorna runt omkring är med och påverkar (s. 114). Skolverket (1999, s. 7) framhåller att själva situationen på förskolan många gånger kan leda till att barn upplevs vara i behov. Genom att granska vårt eget bemötande och förhållningssätt menar informanterna att vi lättare kan arbeta med problematiken som uppstår och vi får en inkludering av alla barn.

Fördelningen av specialpedagogiska resurser

I materialet framkommer det skillnader huruvida informanterna får vara med och bestämma fördelningen av specialpedagogiska resurser. Det råder stor skillnader både mellan professionerna och inom professionerna, då främst mellan pedagogerna. Pernilla uttrycker:

Jag kan ju se om det är nått barn som är i behov av speciellt och särskilt stöd och då kan jag säga till min rektor eller även kontakta specialpedagog och säga att här har vi ett barn som kommer behöva mer. . . så det är de jag kan göra. Jag kan ju bara att pusha på och säga att vi märker att det här och det här och det här händer i verksamheten. (Pernilla, 2014-05-05)

Pernilla upplever att hon enbart kan observera och kontakta förskolechefen och den specialpedagog som är kopplad till förskolan men det är sedan upp till dem att göra en fördelning eller gå vidare till kommunen. Petra som har en specialpedagogisk utbildning menar dock:

100%. . . man lyssnar jättemycket till det jag säger. och ja 99 % av gångerna så är det mitt beslut som gäller. (Petra, 2014-04-22)

Petra som har en specialpedagogisk utbildning har mer att säga till om och ges större inflytande i att fördela på individnivå och på gruppnivå. Desto högre upp fördelningarna sker desto mer inflytande har professionerna. Frida uttrycker att:

Ja, som chef så har jag ganska stor möjlighet att göra det eller inte (bestämma över fördelningen). Men dels har vi också en, en specialpedagog som hör till förskolan. Vi är en stor förskola så hon hör till oss men är anställd på 50 %. Men hon har ju också, du kan lätt fördela hennes arbetsuppgifter. Hålla den röda tråden via henne eller via ”stöd och utvecklingsteamet” (Frida, 2014-04-22)

Frida menar att hon som förskolechef själv kan styra fördelningen genom den specialpedagog som finns på förskolan. Hon talar även om ett team som finns att tillgå av kommunen. ”Stöd och utvecklingsteamet” talar även Klas om:

Det är ju så att vi har ett team. Eller vi har ett antal personer som, som. . . finns för, för förskolecheferna att vända sig till och be om hjälp. Och det är alltifrån hörsel och syn, logoped, specialpedagoger som är jätteduktiga och har spetskunskaper om språkstörning och andra saker (. . .) vi har redan finansierat, vi har tagit bort pengar redan innan vi skickar ut pengar (. . .) alla ska ha lika rätt och möjlighet till det (stöd och utvecklingsteamet) (Klas, 2014-04-16)

Han framhåller teamet och dess specialkunskaper som en förmån till förskolorna. Genom teamet kan förskolecheferna vända sig för att få stöd och råd i huruvida de på bästa sätt ska kunna möta barnen. Klas fortsätter och uttrycker:

Alltså det är ju stöd till personalen. Och då alltifrån handledning till teckenspråksutbildning till, till. . . ja, vägledningssamtal av olika slag, till prat, till, till vad ska vi säga till fördjupad kring de här med förhållningssättet, ja till lärmiljö. (Klas, 2014-04-16)

Haug (1998, s. 21ff) talar om en integrerad inkludering där det blir ett större krav på pedagogerna att kunna möta barnen och deras förutsättningar för att möjliggöra för att alla barn ska kunna delta i den ordinarie verksamheten. På samma sätt talar Klas i citatet ovan. Mycket av stödet menar han ska gå till att utbilda och stödja pedagogerna i förskolan för att de på bästa sätt ska kunna möta de barn som är i behov av särskilt stöd. Katrine talar även om fördelningen av de resurser som går till barnet.

Det är extra stöd nu av personal, av person, extra om man säger, man kallar. . . det är resurs pedagog stöd, att man får extra timmar av nån. . . extra person. . . (Katrine, 2014-04-29)

Det Katrine talar om är de resurser som går till barnet men som även avlastar pedagogerna på förskolan. Till de barn som har ett multifunktionshinder menar Katrine:

Det finns några specialverksamheter som man kan köpa (. . .) funktionsträning med fysiskt handikappade eller cp-skadade barn. (Katrine, 2014-04-29)

Barns rätt till undervisning i den ordinarie verksamheten framhålls av svenska styrdokument. Sedan barnstugeutredningen kom 1972 har integrering av barn i behov av stöd så långt som det är möjligt framhållits som en rättighet. Detta gör att det ställs mer krav på kommunerna att tillgodo se dessa behov och möjliggöra för barnen att kunna delta. Det framkommer tydligt att informanterna är oeniga med hur mycket de kan påverka fördelningen och vart insatserna ska gå. Där finns det skillnad både mellan professionerna och mellan kommunerna. Klas och Katrine talar om fördelningen på en verksamhetsnivå där kommunen kan tillhandahålla vissa resurser och insatser så som extra stöd och handledning till pedagogerna. Men som förskolechef menar Frida kan man sedan anställa specialpedagoger direkt i verksamheten som då kan gå in på en individnivå.

Diagnosens betydelse

Forskning idag (Sandberg, Lillvist, Eriksson, Björck-Åkesson och Granlund, 2010; Jakobsson och Nilsson, 2011; Ryan, 2006) visar på att barn som är i behov av stöd inte enbart är de barn som har en uttalad diagnos. Skolverket (2008) påpekar det faktum att barn i behov av så väl fysiska, psykiska eller sociala svårigheter ska få lika möjligheter till utveckling som de barn som inte är i direkt behov av stöd. Dock uttrycker Pernilla:

Sen tycker jag det är tråkigt att man behöver sätta diagnos för att det ska komma till resurs, så med pengar. . . öhm. . . för jag kan känna, om ett barn behöver stöd då ska det komma pengar och större hjälp i alla fall utan att man behöver en diagnos och sätta in dom i ett fack. . . (Pernilla, 2014-05-05)

Hon upplever att det är lättare för barn att få mer stöd från kommunen om det finns en diagnos. Stöd och pengar till stöd menar hon ska kunna ges oavsett om barnet har en diagnos eller inte. Felicia uttrycker:

Det är ju så här att har man en diagnos så förväntar man att jag kanske får söka det och det kanske. Men jag kan ju se barn idag som inte har en diagnos där föräldrar inte vill ha en diagnos utan dom tycker att sitt barn är sitt barn och det får vi ta hand om. . . och

sen har man genom åren lärt sig det här hur man ska hantera om dessa barn och deras föräldrar. Så för mig så har man en diagnos så spelar ingen roll. Men det underlättar i skolval och i hela livet underlättar det idag, så är det. . . (Felicia, 2014-05-05)

Felicia menar att diagnoser ger barnen större möjlighet till att söka andra vägar och ger familjerna rätten att begära viss stöd. Dock så finns det barn som ännu inte har en diagnos eller inte vill få en diagnos som ändå ska kunna få möjligheten till extra stöd. Katrine som arbetar med fördelningen av specialpedagogiska insatser uttalar även:

Vi köper också specialplatser till viss del (. . .) men då är det ju multifunktionshindrade (Katrine, 2014-04-29)

Genom att ha ett uttalat funktionshinder menar Katrine att det finns speciellt stöd som kan sökas genom kommunen. Ineland, Molin och Sauer (2013) talar om verksamheternas definition av behov av stöd. För att få ta del av de resurser som finns att tillgå ska du kunna påvisa att barnet är i behov av detta. På detta sätt menar de att barnet blir underkastat kommunen och deras bedömning för att få tillgång till de resurserna. I Sundsvalls kommun pratar informanterna istället om att en diagnos inte har så stor del i förskolan. Frida uttrycker:

Kanske inte att det är så mycket i förskolan, men sen längre upp tror jag att det är så. Har du den här diagnosen blir det mer fokus på. . .men det kanske inte blir rätt hjälp iallafall. Och just att det blir för mer. . . just när det gäller som här mer bokstavs. . . diagnoserna så är det de. . . ja, känsligt. . . Men vi kan också behöva, det blir lättare att hjälpa med svårigheter. Asså det. . . jag är verkligen kluven ska jag säga (Frida, 2014-04-23)

På ett sätt menar Frida att en diagnos inte ska ha så stor betydelse för barnets utveckling eller rätt till hjälp och stöd. Samtidigt så uttrycker hon en kluvenhet och menar att det är lättare att kunna sätta in hjälp och stöd om det finns en diagnos eller ett uttalat funktionshinder. Petra som även arbetar delvis som specialpedagog säger:

Hos oss spelar det ingen roll om man har en diagnos eller inte eftersom att. . . öhm. . . så fort om jag, eller om jag antar att det här är dyslektiska drag då, då bemöter vi det med material och så där (Petra, 2014-04-23)

Petra uttrycker att det är lättare för henne som har specialpedagogisk utbildning att fortare gå in med material och stödinsatser tidigt även om en diagnos inte finns. Detta menar hon gör att diagnosen inte spelar någon roll. Diagnosen blir istället underkastad.

Våra styrdokument idag så som skollag 2010:800 (Regeringen, 2010), läroplan för förskolan (Skolverket, 2010) samt Salamancadeklarationen (Svenska Unescorådet, 2006) framhåller att de barn som av någon anledning är i behov av extra stöd för att klara av vardagen ska få tillgång till det i den ordinarie verksamheten. Katrine, Felicia och Pernilla som arbetar inom Göteborgs kommun uttrycker att barn ges större möjlighet till stöd och hjälp om det finns en diagnosbild. Inom kommunen så finns det även speciella stödinsatser som riktar sig mot barn med multifunktionshinder. Skolverket (2008) påpekar det faktum att en diagnostisk utredning kan vara en utdragen process (s. 44). Detta kan försvåra arbetet för förskolorna, då informanterna uttrycker att en diagnos underlättar för att få tillgång till vissa stödinsatser. I förskolan blir det därför viktigt att vara förberedd och kunna ta emot ett barn och möta barnet utefter dennes behov, precis som Petra uttrycker det här ovan. Finns det kompetent personal så kan förskolan sätta in bra resurser tidigt. Beroende på hur kommunerna definierar barn i behov så menar Ineland et.al (2013, s. 195) att barnet blir bunden till deras definitioner.

Hinder och möjligheter med fördelning

Informanterna talar även om huruvida fördelningen bidrar med stöd eller inte. Här kan man se skillnad mellan professionerna. Klas uttrycker:

Ja, det tycker jag. Det är ju så att vi har ett team. . Och det är bra därför att och det stödet kostar ingenting. Vi har ju finansierat, vi har ju tagit bort pengar redan innan vi skickar ut pengar. Så alla är med och betalar, vare sig man använder sig utav det här eller inte så får man vara med. . . alla ska ha lika rätt och möjlighet till. Det ska inte vara beroende på om förskolan ska ha pengar eller inte (Klas, 2014-04-16)

Klas upplever att fördelningen fungerar och på central nivå så finns det hjälp utan ”stöd och utvecklingsteamet” som finns för alla förskolor i kommunen. Han menar att detta stöd ska finnas för alla förskolor och för alla barn oavsett ekonomisk bakgrund. De centrala fördelarna talar även Katrine om:

Jag tycker, jag är glad att vi idag har tre specialpedagoger som jobbar då övergripande. Så jag tycker att det, det stödet fungerar. Jag tycker inte att jag hör att dom säger att "det räcker inte, vi klarar inte detta", utan det är mera där ute på fältet som det är många förskollärare som önskar att dom fick stöd av en extra som man kallar det då, två händer till (Katrine, 2014-04-29)

Precis som Klas upplever Katrine att det stöd som finns att tillgå på centralnivå i form av kommunens specialpedagoger och stöd och handledning till pedagogerna fungerar. Det som Katrine även pekar på är att hindren upplevs främst av pedagogerna själva ute i verksamheten. Petra som arbetar även i förskoleklassen uttrycker:

När jag lägger så pass mycket insatser i förskoleklass . . öhm. . . så det behövs mer. Det skulle . . . ja, fast jag är ju ändå nöjd, asså det här gör ju jättestor skillnad för barn innan man är inne där betygen sätts. (Petra, 2014-04-23)

Det som Klara upplever är att det behövs läggas mer insatser i de lägre åldrarna innan barnen kommer upp i skolan och där betygen sätts för att kunna förhindra större problematik i de högre åldrarna. Även Pernilla talar om de hinder som finns i verksamheten:

Det är så att man kan uppmärksamma att där är ett barn i behov av stöd. Men det finns så få platser, om man bara tänker sig här i Göteborgs stad, så är det jätte få platser för dom här barnen å komma in på avdelningar där dom har. . . mer hjälp och resurser och mer stöd. Så dom här barnen kommer inte till sin rätt. (Pernilla, 2014-05-05)

Pernilla upplever att hindret ligger i att det inte finns tillräckligt med platser på de förskolor som har de möjligheterna till att ta emot barn i behov av särskilt stöd. Hon upplever att barnen som behöver de resurserna inte kommer till sin rätt och därmed inte blir tillräckligt stimulerade. Felicia som arbetar som förskolechef uttrycker:

Men jag menar den får ju jag ta, med mina förutsättningar, nu pratar vi pengar , och det är ju inte det roligaste som finns men nu är det ju det och då får jag lyfta det till min chef, nu fallerar det, jag kan inte ta emot fler barn för att jag ska kunna ha råd att anställa, för jag har många barn med behov av särskilt stöd (Felicia, 2014-05-05)

Felicia upplever att hon som förskolechef får själv ta det ansvaret till att utforma förutsättningar i verksamheten så att det ska fungera. Det är hon som själv får anställa de extra stödpersoner som behövs. Dock talar hon om de ekonomiska förutsättningarna och menar på grund av att de på förskolan har många barn i behov inte kan ta emot fler barn för att kunna tillgodo se de barn som redan är placerade.

Här kan man tydligt se skillnad på kommunal nivå och på verksamhetsnivå huruvida det finns hinder och möjligheter med fördelningen. Genom informanterna framkommer det att stor del av fördelningen idag ligger på förskolecheferna. Både Klas och Felicia uttrycker de ekonomiska förutsättningarna. Felicia upplever ekonomin som ett hinder för att kunna tillgodose de barn som finns på förskolan. Skolverket (2008) menar att i och med decentraliseringen så har ansvarsfördelningen omstrukturerats och de visar på att ansvaret idag till stor del ligger på förskolecheferna (s. 16). Vidare påvisar Skolverket (2008) att ansvaret för anställning och kompetensutveckling av personalen ligger på enhetscheferna (s. 21). Detta medför att fördelningen blir beroende på förskolans egna förutsättningar, storleken på barngruppen och antalet barn i behov av särskilt stöd. Sandberg och Norling (2009) skriver att varje kommun ska utforma dokument och policys som tydligt markerar kommunens ansvar i fördelningen av specialpedagogiska insatser (s. 38). Klas uttrycker i sin intervju att alla förskolor ska kunna ges möjlighet till att få det stöd som behövs oberoende på förskolans ekonomiska möjligheter. Detta möjliggör för att alla barn i kommunen indirekt på en verksamhetsnivå ska kunna få stöd.

Den pedagogiska verksamheten

Betydelsen av specialpedagog i verksamheten

Förskolecheferna och pedagogerna i verksamhet uttrycker betydelsen av specialpedagog i verksamheten. Frida uttrycker:

Jag tycker att det är väldigt bra att ha en specialpedagog kopplad till förskolan, det tycker jag att det finns ett behov (Frida, 2014-04-23)

Frida upplever att en specialpedagog kopplad till förskolan kan bidra med mycket då det finns behov av detta. Felicia upplever:

Det lyfter kunskapen asså, det lyfter en professionalitet, asså pedagogerna kan få handledning, lyfta små frågor som kanske blir väldigt stor och få möta på en gång. Och sen att man har dom här diskussionerna, som jag försöker ha att möta alla människors lika värde och vi har ju en likabehandlingsplan som vi försöker ha levande hos oss här att vi jobbar med den, att man kan ta en fråga här hur tänker vi nu kring detta (Felicia, 2014-05-05)

Felicia uttrycker att specialpedagogen kan bidra med kunskap som pedagogerna inte har. Specialpedagogen menar Felicia bidrar med att hålla diskussionerna vid liv och hjälper pedagogerna på förskolan att tänka till. Detta talar även Pernilla om:

Ja då hade jag velat haft en specialpedagog per förskola, eller två som hade kunnat arbetat i arbetslaget och hjälpt oss i arbetslaget och sett hur, hur vi jobbar, utgår kanske inte alltid från barnet utan hur vi pedagoger bemöter barnen, hur vi i miljön bemöter, hur vi skulle kunna tillsammans, liksom med hemmet jobba vidare för dom här barnen och dom här. . . kunna ge, kunna ge vad dom behöver också. . . mm. . . ee. . . alltså jobba med dom hela tiden, för det blir inte utmärkande att det är barnet vi måste fokusera på, utan det är kanske vi pedagoger som behöver (Pernilla, 2014-05-05)

Idag kan förskolecheferna själva anställa specialpedagoger kopplad till enheten. Problematiken kring detta är att en enhet består av flera förskolor och ett hundratal barn. Pernilla uttrycker därför en önskan om att det skulle finnas en specialpedagog på varje förskola. Petra uttrycker:

Vi lägger väldigt mycket resurser på dom lägre åldrarna. Från förskoleklass. Där lägger vi vår största artilleri av. . . specialpedagogisk hjälp. För att underlätta för sen (Petra, 2014-04-23)

Att ha en specialpedagog kopplad till förskoleklassen upplever Petra som en bra metod då det hjälper barnen senare. Genom att sätta in specialpedagogiskt stöd från tidig ålder kan förskolan och skolan bidra till att hjälpa barnen i senare ålder. Vidare uttrycker Petra:

Dom (barnen och pedagogerna) andas ut när man kommer (Petra, 2014-04-23)

Petra upplever även att hon som specialpedagog kan bringa ett lugn till hela gruppen. Hon menar att i vissa grupper andras både barnen och pedagogerna ut för att det i vissa situationer är svårhanterat.

Informanterna är eniga om att en specialpedagog kan bidra med mycket kunskap till verksamheten och kan handleda pedagogerna i deras bemötande och att upprätthålla samma förhållningssätt. Barngrupperna växte och personalomsättningen förblev densamma. I och med att man började tala om integrering av barn i behov av särskilt stöd genom barnstugeutredningen så menar Siljehag (2010) att behovet av specialpedagogisk kunskap växte. Att kunna möta dessa barn var något nytt och pedagogerna var ofta utbildade inom detta område (a.a.). Behovet av utbildade specialpedagoger finns fortfarande kvar och informanterna menar att det behövs sättas in så tidigt som möjligt för att kunna förebygga och underlätta för både barnens vidare skolgång och för att pedagogerna ska få möjlighet till utveckla verksamheten.

Mindre barngrupper?

Storleken på barngrupperna idag råder det delade meningar om. Skolverket (2011) menar att barngrupperna har minskat något de senaste åren. Dock uttrycker informanterna inom Göteborgs kommun att barngrupperna idag har blivit mycket större vilket de menar bidrar till att fler barn är i behov av särskilt stöd. Felicia uttrycker:

Men det är stora barngrupper och då kommer dom här behoven fram. Hade man hållit ner barngruppsantalet så hade man kunnat möta behoven på ett annat vis som pedagog. Och som barn som inte klarar av dom här stora barngrupperna och rörelserna fram och tillbaka dom får sina spel. Men det får man inte lika mycket om det är en liten grupp (Felicia, 2014-05-05)

Felicia upplever att de stora barngrupperna bidrar till att fler barn är i behov av särskilt stöd. De barn som inte kan hantera det sociala samspelet eller mycket rörelse missgynnas av detta. Med mindre grupper menar Felicia att pedagogerna får större möjlighet till att se och möta alla barnen och deras individuella behov. Pernilla uttrycker:

Det känns som att det är fler barn idag som behöver stöd, och framförallt behöver. . . mer tid liksom av pedagogerna, mer närhet, mindre grupper (Pernilla, 2014-05-05)

Liksom Felicia så upplever Pernilla att de stora barngrupperna bidrar till att fler barn är i behov av särskilt stöd. Hon menar att barn idag behöver närhet och uppmärksamhet av pedagogerna.

Asplund Carlsson, Pramling Samuelsson och Kärrby (2001) har i sin forskning om strukturella faktorer för kvaliteten i förskola och skola kommit fram till att gruppstorleken inte har någon betydelse för den pedagogiska verksamheten. De har även tittat på personaltätheten och de menar att med högre personaltäthet så får barnen större möjlighet till

samtal med en vuxen och aktiviteterna kan hållas av flera pedagoger. (a.a. 40f) De barn som gynnas av mindre barngrupper menar de barn som kommer från socioekonomiska missgynnande miljöer samt barn med annan etnisk bakgrund (a.a. s. 60). Informanterna menar att barn i behov av särskilt stöd har ökat och de kan se ett mönster av att barngrupperna har blivit större vilket de menar missgynnar alla barn. De stora barngrupperna i förhållande till personaltätheten gör att alla barn inte får den uppmärksamhet eller stimulans som de behöver. Detta medför att fler barn genom miljön framkommer som i behov och risken är att barnen får en felaktig diagnos.

Kunskap och erfarenhet

Kunskap är något som informanterna menar att det behövs mer utav. Pernilla uttrycker:

Näe det gör det inte, jag har ju bara tillexempel läst specialpedagogik i ett år, extra vilket absolut inte är tillräckligt (Pernilla, 2014-05-05)

Pernilla upplever att trots utbildning så krävs det mer kunskaper för att kunna bemöta barn på ett bra sätt. Katrine säger:

Om man inte har kunskaperna, för då får man börja på ny kula hela tiden. Och det tar sin tid att lära sig faktiskt (Katrine, 2014-04-29)

Felicia uttrycker:

Den får man ideligen, det är jag som chef som får hålla dom här diskussionerna i liv, att man får ha lite, bara ifråga sätta så här "vad är barn i behov av stöd?" får diskutera den. Och utifrån dom frågorna så kan det komma fram att olika saker och "Jaha, då tycker vi det hur kommer det sig att vi tycker det då?" att man får gå till botten med det. (Felicia, 2014-05-05)

Felicia upplever att hon som chef har ett ansvar till att hålla diskussionerna vid liv och att pedagogerna på förskolan är insatta i begreppen och har ett gemensamt förhållningssätt. Alla har olika erfarenheter och detta menar Felicia behöver komma fram. Frida och Katrine uttrycker även att kunskapen finns:

Jag tycker att vi har mycket mer kunskap nu som jag sa tidigare. . . men det klart vi behöver ju lära oss mer (Frida, 2014-04-23)

Många gånger vet man som personalgrupp vad som behövs. Men den. . . många gånger blir det ändå att man . . . har för mycket att göra, det är för mycket stress. Och då kanske man inte tar den extra hänsyn som man vet man ska göra, så man kan. . . teoretiskt med att omsätta den i praktiken är svårare (. . .) För jag tror nog att det finns mycket kunskap men, och ibland känns det som "oj. . .detta trodde jag alla visste" (Katrine, 2014-04-29)

Både Frida och Katrine upplever att kunskapen finns. Frida menar att det dock behövs mer och att pedagogerna behöver lära sig mer för att kunna utföra ett gott arbete. Katrine talar även om att pedagogerna behöver hjälp med att omsätta kunskapen i praktiken.

Informanterna är eniga om att kunskap är en förutsättning för att kunna utföra ett pedagogiskt arbete. Huruvida den kunskapen finns är de oense om. Sandberg och Norling (2009) menar att kunskapen förändras och förnyas genom utbildning (s. 42). Vilket även Pernilla talar om. Hon talar om utbildningens betydelse och menar att specialpedagogisk utbildning behövs det mer utav för att få mer kunskaper som kan användas i verksamheten. Frida och Katrine däremot menar att kunskaperna finns men det behövs hjälp att hålla den

vid liv, vilken även Felicia talar om. Sandberg och Norling (2009) talar om tyst kunskap och framhåller detta på samma sätt som Katrine och Felicia. Tyst kunskap menar Sandberg och Norling (2009) är ett begrepp som beskriver oförmågan till att lyfta och kritiskt granska den kunskap som finns inom verksamheten (s. 42). På samma sätt skriver Johansson (2003) att arbetslag som saknar gemensamma strategier och gemensamma mål ofta arbetar på ren rutin vilket gör att barnen inte uppmärksammas och verksamheten stannar av (s. 228). Felicia talar i sin intervju om betydelsen av att lyfta upp begrepp och de olika erfarenheterna som finns i arbetslaget för att hålla kunskapen levande. På samma sätt menar även Katrine att pedagogerna behöver hjälp med att omsätta kunskaperna till praktiken. Men vilka kunskaper menar då informanterna att det behövs mer utav? Petra talar om kunskapen genom utbildningen:

Ja, specialpedagogik och pedagogik överlag (. . .) Men att forskningsdelen kommer in i pedagogiken. . . alltså man skulle verkligen behöva jättemycket. . . öhm. . . med att jobba med det sociokulturella teorierna och vad det faktiskt innebär (Petra, 2014-04-23)

Petra uttrycker att forskningen behöver större plats i pedagogiken. Hon menar att det behövs mer kunskaper kring de olika teorierna och vad de innebär i praktiken. Pernilla uttrycker:

Det grundläggande, hur vi skulle kunna bemöta, hur vi skulle kunna jobba med BUP (Barn och Ungdoms Psykiatri), vilka diagnoser som finns. . . vad barnet behöver, vad behöver vi för stöd för å samverka med hemmet. (Pernilla, 2014-05-05)

Pernilla upplever att det behövs mer grundläggande kunskaper i bemötande både mot barnen och mot hemmet, men även i samarbetet med andra institutioner som BUP. Klas däremot uttrycker en mer specificerad kunskap:

Vi behöver mer kunskap om framförallt aggressivt beteende. Alltså, för det har förskolan svårt att förstå sig på. Barn som, som ger sig på andra. (Klas, 2014-04-15)

Klas upplever att det behövs mer kunskap om aggressivt beteende och hur pedagogerna ska bemöta detta. Felicia uttrycker:

Jag tror det är på det psykologiska planet. Hur du möter föräldrarna, barnen klarar vi alltid. Men det kan vara föräldrar som fortfarande är i stor sorg av att ha fått ett barn med, som är lite annorlunda och då behöver vi vara professionella och möta dem. Och känna att det här klara vi tillsammans och få känna sig lugn för barnen fixar vi (Felicia, 2014-05-05)

Felicia upplever till skillnad från Klas att kunskaperna om barnen finns. Dock så talar Felicia om de psykologiska kunskaperna att kunna bemöta föräldrarna och vårdnadshavare på ett professionellt sätt. Katrine uttrycker en kollegial kunskapsutveckling:

Att man har mer lite observationer eller lite så här kollegialt. . . granskning av, eller som man säger. . . en kompis som tittar på att man kan få tips (Katrine, 2014-04-29)

Katrine menar att tillsammans i arbetslaget kan man nå nya kunskaper genom att granska varandra. På detta sätt kan pedagogerna lyfta varandras kunskaper och lära av varandra. Sandberg och Norling (2009) talar om detta som reflektion på metanivå (s. 51). För att lära sig om sin profession menar de att pedagogerna behöver lyfta och kritiskt granska sina egna handlingar. Vidare menar de att denna metod bidrar både till individuell utveckling liksom en utveckling av professionen. (a.a. s. 50f)

Förändringar i samhället

Samtliga informanter menar att antalet barn i behov har ökat de senaste åren. Forskning (Skolverket, 2008; Asplund Carlsson et.al, 2001; Wendelborg och Ytterhus, 2013) visar på att andelen barn i förskolan har ökat och på grund av integreringspolitiken idag så är fler barn i förskolan i behov av särskilt stöd. Informanterna ser samband till denna ökning i en förändring av samhället. Klas uttrycker:

Hela samhället har ju förändrats de sista åren. Ökad otrygghet, ökad arbetslöshet, ökade sociala skillnader, allt det här tror ju jag har bidragit till att barnen mår sämre och uppvisar beteenden som, som, som tecken på obalans i hemmen på nått vis, ofta (Klas, 2014-04-16)

Klas upplever att stora skillnader har skett i samhället och i familjerna. Han menar att arbetslösheten och de sociala skillnaderna idag bidrar till att barnen uppvisar ett beteende som frångår det normala. Katrine talar även hon om detta:

Jag tror det är samhällets mönster, avspeglar sig i barnens värld också. Kraven i samhället är också större. . . skolan ställer stora krav, förskolan. . . alltså familjernas situation, vi lever i en turbulentare värld. Vi har mer intryck, vi blir liksom hela tiden, vi får hela tiden. . . ganska mycket input som ska sorteras (Katrine, 2014-04-29)

Vi har en väldigt utbytbar vuxenvärld (. . .) Det finns inget som är. . . som förr att man, kärnfamiljen är borta till stor del. Tryggheten för oss vuxna, val med arbetsplatser det är också borta. Vi lever i en föränderlig värld, verkligen. Det blir så för barn, det är nog en spegling av samhället (Katrine, 2014-04-29)

Katrine upplever att samhället och förskolan idag ställer större krav på barnen. Precis som Klas så uppfattar Katrine att familjernas situation idag är turbulent. Vuxenvärlden är idag utbytbar. Katrine menar att familjerna förändras och jobbgarantin för föräldrarna och vårdnadshavare är inte som förr. Pernilla uttrycker:

Det har blivit stressigare och det förväntas att föräldrarna ska jobba mer. (. . .) Jag märker mer och mer att dom yngre barnen som, dom som går sitt första år är ju här jättelånga dagar. 9,5-10 timmar. (Pernilla, 2014-05-05)

Precis som de andra informanterna upplever Pernilla att samhället bidragit till att föräldrarna känner mer stress och de ska jobba mer och förskolan blir barnens andra hem. Familjens situation uttrycker även Petra:

Och den generation som är föräldrar idag också kan man säga, man lägger ett oerhört stort ansvar på skolan och förskolan framförallt. Dom ska ju vara stora uppfostrarna. Ja, så kan man byta tre, fyra förskolor under tiden också om det inte passar sig (Petra, 2014-04-23)

Petra upplever att föräldrar och vårdnadshavare idag lägger mycket ansvar på förskolorna. Barnen är i verksamhet längre idag än för några år sedan vilket Petra menar lägger ett större ansvar på förskolan att uppfostra barnen. Föräldrar och vårdnadshavare, menar Petra, även har möjligheten att bestämma vilken förskola barnet ska gå i vilket bidrar till att barn kan byta förskola flera gånger under sin barndom.

Olsson och Olsson (2013) tar upp flera riskfaktorer i barns vardag som kan bidra till att barn ses vara i behov av särskilt stöd. Det kan bland annat vara, som informanterna tar upp, familjesituationer. Barn, menar Olsson och Olsson (2013), behöver vuxna som de kan lita på och få en god anknytning till. (s. 28) Pernilla uttrycker att barnen idag går långa dagar och

att förskolan blir till barnens andra hem. Detta ger pedagogerna på förskolan ett större ansvar i förhållande till det som Olsson och Olsson (2013) påpekar. Vidare menar Olsson och Olsson (2013) att barns tidigare erfarenheter kan bidra till en ökad risk för ohälsa och ökad risk för särskilt stöd. Katrine ger uttryck för att vuxenvärlden idag är turbulent och det sker många förändringar inom familjerna, så som flytt och skilsmässor. Olsson och Olsson påpekar även det faktum att många barn med invandrarbakgrund kan komma från sådana förhållanden att det skapar en inre stress för dem vilket ger sig i uttryck på förskolan (s. 40). Pedagogernas bemötande blir då extra viktigt. Skyddsfaktorer för att förhindra detta hos barn menar Olsson och Olsson (2013) är just goda sociala relationer till vuxna som kan öka barnens meningsfullhet och sammanhang i vardagen (s. 38).

Diskussion

Avsikten med denna studie har varit att ta reda på hur synen på barn i behov av särskilt stöd ser ut på olika professionsnivåer och kommuner samt hur detta påverkat fördelningen av de specialpedagogiska insatserna. Genomgående av intervjuerna framkommer det skillnader i hur man talar om vilka som är barn i behov av stöd. Vad jag kan avläsa är att dessa skillnader påverkas av samhällsförändringar, miljöns uppbyggnad samt bristande specialpedagogiska kunskaper. Utifrån detta har jag valt att disponera diskussionen enligt följande rubriker: *Vad är det som styr fördelningen, Vilka är barnen i behov av särskilt stöd, Miljöns påverkan, Ett förändrat samhälle* samt *Behovet av kunskap i verksamheten*.

Innan studien genomfördes och innan intervjuerna påbörjades reflekterade jag över begreppet barn i behov av särskilt stöd. Vilka är dessa barn samt vilka skillnader kan jag förväntas få fram? I enlighet med Ryan (2006) så uppfattade jag att behovet av särskilt stöd framkommer genom den miljö som barnet vistas i. Jag förväntade mig att därför märka skillnader mellan kommunerna. Men desto längre jag kom med intervjuerna och med tidigare forskning har det framkommit att det inte är enbart skillnad mellan kommunerna utan det är skillnad mellan samtliga informanter. Begreppet barn i behov av stöd har framkommit som svårdefinierat och både informanterna och tidigare forskning visar på att det inte finns en enhetlig förklaring till detta.

Av vikt att poängtera är även att denna studie enbart omfattar sex informanter på två kommuner. En profession från varje kommun. Samtliga informanter arbetar med specialpedagogik på ett eller annat sätt. För att få ett mer generaliserbart resultat behövs fler informanter och fler kommuner. Det vore av intresse att även ta med förskolor som arbetar specifikt med specialpedagogik för att kunna bredda studiens resultat.

Vad är det som styr fördelningen?

Min data visar här på skillnader både mellan professionerna och mellan kommunerna både i huruvida de talar om fördelningen och det som styr detta samt hur mycket de själva kan vara med och bestämma. Till stor del ligger ansvaret på förskolechefen att anställa och ta in de resurser och insatser som behövs på de enskilda förskolorna. För att sedan få stöd från kommunens sida behövs ofta en diagnos som berättigar barnen till det extra stöd som förskolan själv inte kan ge. Pedagogerna i studien har olika uppfattningar i huruvida de kan vara med och påverka fördelningen. Båda pedagogerna har en specialpedagogisk utbildning men det framkommer ändå skillnader. Detta ser jag kan bero på vilken utbildning man som pedagog har. En av pedagogerna har en specialpedagogisk utbildning och hon uttrycker att hon ges ett ansvar av cheferna till att göra kartläggningar och utforma metoder för individerna samt för barngruppen.

Det är fler barn idag som är i behov av stöd och det är fler barn som diagnostiseras (Skolverket, 2008). Kan detta bero på att det är lättare att få extra insatser från kommunen om det finns en uttalad diagnos? Asplund Carlsson et.al (2001) påpekar att en diagnos på ett barn är lika mycket en diagnos på förskolan och den miljö som barnet vistas i. Skillnaden som de ser det är att diagnosen följer med barnet upp i skolan och i vuxenlivet men inte förskolan och miljö som barnet befinner sig i. Informanterna har delade uppfattningar i huruvida diagnosen har betydelse eller inte. Deras professionella åsikt är att diagnosen inte

ska ha betydelse för att få det stöd som behövs. Dock framkommer det att kommunen även fördelar platser och köper in platser till de barn som har funktionshinder.

Tidigare forskning framhåller att barn i behov av stöd idag inte behöver betyda en diagnos eller en funktionsnedsättning. Trots detta så framkommer det genom skolverket (2008) att pedagoger upplever att en uttalad diagnos många gånger är en förutsättning för att extra stödinsatser ska ge från kommunen. De informanter som arbetar på en organisationsnivå, nära verksamheten, förskolechefer och pedagoger, menar att en diagnos syns på ett annat sätt än exempelvis läs-och skrivsvårigheter och gör det lättare att ansöka om vissa stödinsatser. På en samhällsnivå där kommunen är med och fördelar insatser framhålls att en diagnos inte ska ha någon betydelse när det kommer till rätt till stöd. Dock framkommer det i min datainsamling att vissa stödinsatser som fördelas av kommunen eller som köps in av kommunen kräver en diagnos eller en multifunktionsnedsättning.

Uppfattningen om fördelningen fungerar är delad mellan professionerna. Kommunerna uttrycker att fördelningen fungerar och de insatser som de kan ge påverkar barnen och förskolorna positivt. Desto närmare verksamheten som informanterna arbetar framkommer det mer och mer att det behövs mer resurser. Detta framkommer främst för de barn som Sandberg et.al (2010) framhåller som *barn i gråzonen*. Våra styrdokument idag (Skolverket, 2010; Regeringen, 2010) påpekar att barn som av olika anledningar behöver extra stöd, oavsett om det är permanent eller under en period av sin förskole-tid så ska barnen få den möjligheten till att övervinna sina svårigheter. Kan då den delade uppfattningen bero på hur professionerna definierar begreppet barn i behov av särskilt stöd?

Vilka är barnen i behov av stöd?

Begreppet *barn i behov av särskilt stöd* har ingen klar definition, vilket kommer fram av datainsamlingen. Alla informanter, oberoende av kommun eller profession, definierar detta begrepp olika. Tidigare forskning (Ryan, 2006; Jakobsson och Nilsson, 2011; Sandberg et.al, 2010; Ineland et.al, 2013) framhåller att det inte finns någon klar definition av begreppet *barn i behov av särskilt stöd*. Nordenstam (2005) påpekar det faktum att öppna begrepp är mer svårtolkade och beror på samhället och individuella erfarenheter. Det som dock informanterna är eniga om är att behoven framkommer i de sociala sammanhangen och den situation som barnen befinner sig i.

Sandberg et.al (2010) kategoriserar barn i behov av särskilt stöd till barn med identifierad funktionsnedsättning samt barn utan identifierad funktionsnedsättning, så kallade barn i gråzon. Det är denna kategori som Sandberg et.al menar är det svårdefinierade. Med en diagnos menar de att det berättigar barnen till särskilt stöd och det finns extra stöd via kommunen att ansöka om. (s. 47) Skolverket (2008) menar att de barn som inte har en diagnos eller en identifierad funktionsnedsättning kan vara koncentrationssvårigheter, sociala svårigheter, svårighet med att ta sig vidare utvecklingsmässigt samt språkliga svårigheter (s. 54). Det är där som både forskning och informanterna i denna studie menar ligger på förskolorna och pedagogerna att definiera och förebygga. Skolverket (2008) menar att antalet barn i behov av särskilt stöd har ökat markant de sista åren vilket gör att jag funderar över om kunskaperna kring specialpedagogik och barn i behov av särskilt stöd finns ute i verksamheterna?

Johansson (2003) talar om olika förhållningssätt och olika barnsyn som påverkar hur pedagogerna ser på barnen. Ineland et.al (2013) påpekar att barn i behov av stöd, framförallt barn med en diagnos genererar ett annat förhållningssätt än vad normalstörda barn gör. På samma sätt uttrycker även Ryan (2006), barn med en diagnos anses inte tillhöra samhället på

samma sätt som normalstörda. Det är inte alltid som barn med diagnos eller i behov av särskilt stöd får tillgång till samhällets uppbyggnad. En tolkning av detta är att de olika synsätten på barn i behov av särskilt stöd mellan pedagogerna, förskolechefer samt kommunens påverkar vilken tillgång dessa barn ges till verksamheten. Pedagogernas ansvar till att definiera behoven, i förhållande till att förskolans miljö och de sociala sammanhangen påverkar om barn ses som i behov av stöd så kommer det att finnas skillnader mellan förskolor och mellan kommuner. Detta på grund av att förskolorna ställs inför nya utmaningar och barn som kommer med olika erfarenheter och beroende på huruvida pedagogerna kan möta detta med förskolans förutsättningar och med de förutsättningar som finns inom kommunen.

Miljöns påverkan

I denna studie framkommer det att miljön påverkar vilka barn som anses vara i behov av särskilt stöd. Förskolans läroplan (skolverket, 2010) framhåller att verksamheten ska anpassas på sådant sätt att alla barn ska kunna ta del av den oavsett behov och förutsättningar. Tidigare forskning (Ryan, 2006; Ineland et.al, 2013) påpekar att samhället är uppbyggt på ett viss sätt för att det ska bli förutsägbart och enkelt att ta sig fram. När miljön är uppbyggd på ett visst sätt blir det uppenbart att ett barn ses i behov av stöd när denne inte klara av det som är förutsägbart för många. Detta talar även informanterna om. De uttrycker att behoven framkommer genom verksamhetens uppbyggnad. Detta medför att behoven ser olika ut mellan kommunerna och i förlängningen även mellan olika förskolor.

Det går att avläsa att förskolan har förändrats markant de senaste åren. Fler barn vistas på förskolan längre medan lokalerna blivit mindre och personalstyrkan är oförändrad. En av informanterna upplever att då barngrupperna blivit större så framkommer behoven tydligare för att pedagogerna inte hinner se och höra alla barnen på de villkor som de behöver. Dock så påvisar tidigare forskning (SOU, 1972:26; Asplund Carlsson et.al, 2001) stora barngrupper påverkar barnen positivt då det tvingar barnen till att bli mer sociala tillsammans. Asplund Carlsson (2001) menar att stora barngrupper bidrar till barnen socialiserar sig på ett annat sätt. Kan det bero på att pedagogerna inte hinner sitta ner med barnen och de blir mer beroende av varandra för att kunna få uppmärksamhet?

Ett förändrat samhälle

Informanterna i denna studie talar om en förändring som skett i samhället som bidragit till att fler barn anses vara i behov av särskilt stöd. Att antalet barn i behov av extra stöd har ökat ställer högre krav på förskolorna att möta barnen på deras individuella nivå och utifrån deras förutsättningar.

I och med integreringspolitiken som kom genom barnstugeutredningen och salamandeklarationen så har det förändrat synen på vilka barn som får delta i förskolans pedagogiska verksamhet. Wendelborg och Ytterhus (2013) menar att en förändring skedde under 2000-talet då alla barn gavs rätten till pedagogiskt planerad verksamhet (s. 288). I förhållande till det som informanterna påpekar om den ökade stressen bland föräldrar så kunde fler föräldrar börja arbeta tidigare. En av informanterna upplever bland de yngre barnen på förskolan att de är i verksamhet längre idag än för 10 år sedan, vilket jag kan se en koppling till det som Wendelborg och Ytterhus (2013) talar om.

Om vi tittar på förskolans historia så uppkom förskolan för att ett behov av detta fanns för att båda föräldrarna skulle kunna arbeta (Martin Korpi, 2006; Markström, 2007). Detta har

bidragit till att dåtidens lärarinnor och dagens pedagoger har fått större ansvar i barnens uppväxt och uppfostran. I och med detta så har båda föräldrarna börjat arbeta mer för att kunna försörja familjen. Flera av informanterna uttrycker att det är en ökad stress i samhället och de ger uttryck för kompensatoriska drag hos föräldrar som arbetar mycket. Då barnen är på förskolan upp till 10 timmar per dag kompenserar föräldrarna detta med att hitta på olika aktiviteter med barnen och för barnen. En av informanterna påpekar att detta blir en ond spiral och uttrycker att den yttre stressen som finns gör att fler barn inte får den lugna stunden som de behöver efter långa dagar på förskolan.

Behovet av kunskap i verksamheten

I den insamlade datan framkommer det meningsskiljaktigheter i vad begreppet resurs och insats innebär. I förskolans läroplan (skolverket, 2010) framkommer det inga tydliga riktlinjer för vad detta innebär. Läroplanen menar att barn som av olika anledningar behöver extra stöd ska få detta. Informanterna menar att en resurs eller en insats kan vara allt ifrån att miljön och verksamheten anpassas, olika inköp av extra hjälpmedel, samarbete med andra instanser såsom BVC, kuratorer, psykologer etc. till att en extra person anställs till verksamheten. Av informanterna så framkommer denna meningsskiljaktighet fram då det uttrycks stora behov av extra och bättre fördelningar vad gäller mer specialkompetens till verksamheterna.

Datainsamlingen till denna studie påvisar att specialpedagogisk kunskap i verksamheten är en förutsättning för att kunna arbeta för alla barns olika behov. Skolverket (2008) menar att andelen utbildad personal i förskolan varierar mycket beroende på kommunerna men är till stor del låg i hela landet (s. 43). Inom båda kommunerna och inom alla professioner så uttrycks det ett behov av specialpedagoger ute på förskolorna. Behovet av specialpedagogisk kunskap visas har funnits länge men behovet finns fortfarande kvar. Siljehag (2010) skriver att efter införandet av specialpedagogik i styrdokument kom behovet av specialpedagogiska utbildningar. En av intentionerna till detta var att få en utbildad personal och en ökad kompetens i förskolan. Trots detta så menar informanterna att det behövs mer grundläggande kunskap om specialpedagogik i verksamheten. Salamancadeklarationen (Svenska Unescorådet, 2006) påpekar att förskolan behöver en väl utvecklad pedagogik för att kunna möta barnen (s. 16). En tolkning av detta är att kunskap och utbildad personal är en förutsättning för att kunna föra en pedagogisk utbildning för barnen och för att kunna integrera barn i behov av stöd i verksamheten.

Skolverket (2008) tar upp kompetensutveckling och menar att detta bidrar till ökade kunskaper som kan delas i arbetslaget (s. 35). Samtliga informanter talar om detta. De menar att med den specialkunskapen kan förskolan sätta in resurser och insatser på individnivå i ett tidigare skede och öka möjligheterna för att barnen ska få det stöd de behöver. På en verksamhetsnivå uttrycker även en av informanterna att med en specialkunskap kan förskolan hålla diskussionerna vid liv och pedagogerna på förskolan kan samtala kring specialpedagogiska begrepp och dilemman redan innan problematiken uppstår.

Då fördelningen idag till stor del ligger på förskolecheferna så framkommer det skillnader. I denna studie är informanterna väl insatta i specialpedagogiska insatser och arbetar med detta dagligen på olika sätt. Trots detta så finns det olikheter i hur de kan påverka fördelningen. Dock är alla informanter eniga om att det behövs fler utbildade specialpedagoger till verksamheterna. Det ultimata enligt dem är en specialpedagog per förskola. En av informanterna uttrycker att det idag är många barn i förskolan och alla har sina individuella behov vilket gör att det finns behov av specialkunskap nära verksamheten som kan stötta

både det individuella behovet och pedagogerna i verksamheten hur de ska lägga upp sitt arbete.

Avslutande reflektioner

Konklusion

Denna studie visar på både skillnader och likheter gentemot tidigare forskning. Både denna studie och tidigare forskning visar på att fler barn är i behov av särskilt stöd i dag än tidigare. Vad detta beror på råder det meningsskiljaktigheter kring. Aspekter som tas upp av informanterna till denna studie oberoende på profession är den ökade samhällsstressen vilket bidrar till att barnen också blir stressade vilket ger konsekvenser. En annan aspekt av detta som tas upp av Skolverket (2008) är att en diagnos är ofta en förutsättning för att få tillgång till stöd och resurser idag. Utifrån Skolverket och informanterna till denna studie kan detta leda till att fler barn får en felaktig diagnos redan i förskolan. Detta är något som i denna studie framkommer som en meningsskiljaktighet mellan professionerna. Förskolechefer och pedagoger som arbetar nära verksamheten upplever att en diagnos ofta behövs medan beslutsfattare på kommunnivå upplever det motsatta. Kan detta bero på olika definitioner av begreppet *barn i behov av särskilt stöd*? Eller kan det bero på att förskolechefer och pedagoger har ett annat förhållningssätt till barnen i verksamheten än beslutsfattare på kommunnivå?

Tidigare forskning (SUO, 1972:26; Asplund Carlsson et.al, 2001) visar bland annat på att stora barngrupper påverkar barnen positivt i den bemärkelsen att det bidrar till en ökad social förmåga hos barnen. Dock framkommer det i denna studie av pedagogerna och av förskolecheferna att de ökade barngrupperna bidrar till att fler barn anses vara i behov av särskilt stöd för att de inte klarar av de sociala reglerna. Skolverket (2011) menar att barngrupperna har minskat medan informanterna upplever det motsatta. Det intressanta är hur det kan råda så stora meningsskiljaktigheter i denna fråga? En förklaring kan vara att de som sitter på högre nivå och placerar ut barnen inte har den uppfattningen kring verksamhetens förutsättningar och uppfattar barngrupperna som lagom stora utifrån de riktlinjer som finns.

Miljöns påverkan till att barn ses som i behov av särskilt stöd är informanterna eniga med den tidigare forskningen. Behoven framkommer genom den miljö man vistas i. Ett barn kan alltså ses som i behov av särskilt stöd i en verksamhet men helt fungerande i en annan verksamhet. Ryan (2006) hävdar att vårt samhälle är uppbyggt på en viss logik för att kunna göra vardagen så förutsägbar som möjligt. Dock så kan det bli ett hinder för vissa människor som då behöver extra stöd och hjälp för att klara av det som samhället har byggt upp. Precis som Skolverket (2010) tar upp så menar även informanterna till denna studie att det är verksamheten som ska ändras och inte barnet.

Behovet av kunskap är något som alla informanter talar om. Det intressanta i denna studie är att informanterna talar om olika typer av kunskaper. Pedagogerna i denna studie talar om att det behövs mer kunskap om specialpedagogik och det grundläggande för att kunna möta barnet. Medan förskolecheferna och beslutsfattarna talar om kunskapen som redan finns och att hålla den vid liv. Specialpedagogiken kom in i svenska läroplan under 1990-talet som en förlängning av att behovet uppstått och för att pedagoger i verksamheten behövde metoder och medel för att kunna möta barnen (Siljehag, 2010). Trots detta så finns fortfarande detta behov kvar enligt framförallt pedagogerna.

Fortsatt forskning

Denna studie påvisar både likheter och skillnader till tidigare forskning. Det som man bör tänka på är att denna studie enbart innefattar sex informanter och två kommuner. En större studie som innefattar fler förskolor i varje kommun och fler kommuner skulle medföra nya kunskaper till hur man använder begreppet barn i behov av särskilt stöd och hur det påverkar fördelningen av specialpedagogiska insatser idag. Det skulle även bidra till en större jämförelse i hela landet och hur specialpedagogiken används inom olika kommuner.

En annan intressant aspekt är att titta vidare på de meningsskiljaktigheterna som framkommit. Bland annat huruvida diagnosen faktiskt har betydelse för rätten till specialpedagogisk hjälp. Intentionerna till att alla barn ska få de enskilda möjligheterna finns både hos informanterna och i den tidigare forskningen. Men ändå så påvisar resultatet att det är lättare att få den specialpedagogiska hjälpen till verksamheten.

En intressant aspekt vore även att genomföra observationer i verksamheten för att titta på hur pedagogerna arbetar med barn i behov av särskilt stöd och hitta likheter och skillnader i hur de talar och hur de praktiserar.

Referenslista

- Asplund Carlsson, M., Pramling Samuelsson, I. & Kärrby, G. (2001). *Strukturella faktorer och pedagogisk kvalitet i barnomsorg och skola. En forskningsöversikt*. Stockholm: Fritzes. www.skolverket.se
- Dalen, M (2007). *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Eriksson Barajas, K. Forsberg, C. & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap. Vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Haug, P. (1998). *Pedagogiskt dilemma. Specialundervisning*. Stockholm: Fritzes. www.skolverket.se
- Ineland, J., Molin, M. & Sauer, L. (2013). *Utvecklingsstörning, samhälle och välfärd. 2:a upplagan*. Malmö: Gleerups Utbildning AB
- Jakobsson, I-L. (2002). *Diagnoser i skolan. En studie av skolsituationer för elever med syndromdiagnos*. Göteborg: Acta Univesitatis Gothoburgensis
- Jakobsson, I-L. & Nilsson, I. (2011). *Specialpedagogik och funktionshinder. Att möta barn och unga med funktionsnedsättningar i en utvecklande miljö*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Johansson, E. (2003). *Möte för lärande. Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. Stockholm: Fritzes. www.skolverket.se
- Markström, A-M. (2007). *Att förstå förskolan- vardagslivets institutionella ansikten*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Martin Korpi, B. (2006). *Förskolan i politiken- om intentionerna och beslut bakom den svenska förskolans framväxt*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Marton, F. & Booth, S. (2000). *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Nordenstam, T. (2005). *Exemplens makt*. I Carlgren, I., Josefson, I. & Liberg, C. (red.) Forskning av denna värden II- om teorins roll i praxisnära forskning. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Olsson, B-I. & Olsson, K. (2013). *Att se möjligheter i svårigheter. Barn och ungdomar med koncentrationssvårigheter. 2:a upplagan*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Quennerstedt, A. (2006). *Kommunen- en part i utbildningspolitiken*. Örebro: Universitetsbiblioteket.
- Regeringen (2010). *Skollag SFS 2010:800*.
- Ryan, S. (2006). *People don't do odd do they? Mothers making sense of reactions of other towards their learning disabled children in public places*. *Children's Geographies*, 3:3, (p 291-305). London: Routledge.
<http://www.tandfonline.com.ezproxy.ub.gu.se/doi/pdf/10.1080/14733280500352920>
- Sandberg, A., Lillvist, A., Eriksson, L., Björck-Åkesson, M. & Granlund, E. (2010). "Special Support" in Preschools in Sweden: Preschool staff's definition of the construct. *International Journal of Disability, Development and Education*. Vol. 57, No. 1
- Sandberg, A. & Norling, M. (2009). *Pedagogiskt stöd och pedagogiska metoder*. I Sandberg, A. (red.). Med sikte på förskolan- barn i behov av stöd. Lund: Studentlitteratur AB.

- Siljehag, E. (2010). *Historien om barn i behov av särskilt stöd i förskolan*. I Helldin, R. & Sahlin, B. (red.). Etik i specialpedagogisk verksamhet. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (1999). *Växa och lära. Barns rätt till stöd i förskola, fritidshem och skola*. Stockholm: Fritzes. www.skolverket.se
- Skolverket (1999). *Växa för att lära - barns rätt till stöd i förskola, fritidshem och skola*. Stockholm: Fritzes. www.skolverket.se
- Skolverket (2008). *Tio år efter förskolereformen. Nationell utvärdering av förskolan*. Stockholm: Fritzes. www.skolverket.se
- Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan. Lpfö 98. Reviderad 2010*. Stockholm: Fritzes. www.skolverket.se
- Skolverket (2011). *Barn och pedagoger i förskolan hösten 2011*. Stockholm: Fritzes. www.skolverket.se
- SOU (1972:26). *Förskolan. Del 1. Betänkande angivet av 1968 års barnstugeutredning*. Stockholm: Socialdepartementet
- Stensmo, C. (2002). *Vetenskapsteori och metod för lärare- en introduktion*. Uppsala: Kunskapsföretaget.
- Svenska Unescorådet (2006). *Salamanca deklARATIONEN och Salamanca +10*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Vallberg-Roth, A-C. (2002). *Samhällssyn, kunskapssyn och barnsyn. Komplement till De yngre barnens läroplanshistoria*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Vallberg-Roth, A-C. (2011). *De yngre barnens läroplanshistoria*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet
- Vetenskapsrådet (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet
- Wendelborg, C. & Ytterhus, B. (2013). Development and change in disabled children's social participation assessed by parents in Norwegian daycare centres: 1999–2009. *European Journal of special Needs education*.
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08856257.2013.768454>

Elektroniska källor:

Göteborgs kommuns hemsida.

Hämtad 2014-03-27

<http://goteborg.se/wps/portal/invanare/forskola-o-utbildning/forskola-o-familjedaghem/sarskilda-behov>

Sundsvalls kommuns hemsida.

Hämtad 2014-03-27

<http://www.sundsvall.se/Utbildning-och-forskola/Sarskilt-stod/Stod-och-utvecklingsteam/>

Bilagor

Bilaga 1 Informationsbrev

Hej!

Jag heter Ida Palm och ska just nu påbörja mitt examensarbete inom specialpedagogik vid Göteborgs Universitet. Syftet med studien är att titta på hur resurser (specialpedagogiska insatser) fördelas inom förskolans verksamhet och hur synen på detta ser ut på olika verksamhets- och administrationsnivåer med nedslag i två kommuner, Göteborgs kommun och Sundsvalls kommun. För att kunna göra detta har jag valt att göra intervjuer med förskollärare, förskolechefer samt med beslutsfattare på kommunnivå. Därför undrar jag om Ni skulle vilja ställa upp på att vara informanter till denna studie. Det skulle vara tacksamt om Ni kunde avsätta 45 minuter för denna intervju om Ni har möjlighet. Det vore önskvärt om det kunde ske under v. 14 eller v. 15. Alternativt under v. 18 eller v. 19 om detta är möjligt för er.

Naturligtvis följer studien de forskningsetiska principerna där jag kommer att avidentifiera alla deltagare samt er arbetsplats.

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar
Ida Palm

E-post: xxx
Mobilnr: xxx

Bilaga 2 Intervjuguiden

Inledning:

Syftet med denna studie är att titta på hur specialpedagogiska resurser fördelas och hur synen på detta ser ut.

Anonymitetsskydd:

Inga medverkande kommer kunna kännas igen och alla namn kommer att vara fiktiva.

Ingen kommer att få lyssna på inspelningen.

Inledningsfrågor till förskollärare/förskolechefer:

Vilken utbildning har du?

Hur länge har du arbetat i verksamhet?

Vilken betydelse har du i din professionella roll i beslutandet av specialpedagogiska resurser?

Inledningsfrågor till beslutsfattare inom kommun:

Vilken utbildning har du?

Vilken roll har du i beslutandet av de specialpedagogiska resurserna?

Hur länge har du arbetat med beslut av specialpedagogiska resurser?

Egna erfarenheter:

Hur definierar du barn i behov?

Hur definierar du special pedagogik/specialpedagogiska resurser?

När mötte du barn i behov av stöd första gången och hur bemötte du dem då?

Vilka typer av stödresurser har du stött på?

Till förskollärare:

Vad anser du berättigar barn till extra stöd?

Hur upplever du fördelningen av specialpedagogiska resurser? Fungerar den? Vad är det som fungerar? Vad kan bli bättre?

Hur förhåller du dig till diagnostisering? Finns det fördelar och nackdelar med diagnostisering? På vilket sätt upplever du att diagnosen har betydelse för beslutet av insatser?

Hur möter man barn i behov?

Hur tror du att barnet upplever olika resurser?

Tror du att fler barn är i behov av särskilt stöd i dag? Vad beror det på?

Är det möjligt att anpassa verksamheten efter varje barns individuella behov?

Hur skulle du beskriva den ultimata fördelningen av specialpedagogiska resurser?

Till förskolechefer:

Vad anser du berättigar barn till extra stöd?

Hur upplever du fördelningen av specialpedagogiska resurser? Fungerar den? Vad är det som fungerar? Vad kan bli bättre?

Hur möter man barn i behov?

Hur förhåller du dig till diagnostisering? Finns det fördelar och nackdelar med diagnostisering? På vilket sätt upplever du att diagnosen har betydelse för beslutet av insatser?

Hur tror du att barnet upplever olika resurser?

Tror du att fler barn är i behov av särskilt stöd i dag? Vad beror det på?

Är det möjligt att anpassa verksamheten till varje barns individuella behov?

Hur skulle du beskriva den ultimata fördelningen av specialpedagogiska resurser?

Till beslutfattare inom kommun:

Vad anser du berättigar barn till extra stöd?

Vilka typer av stödresurser fördelas av er?

Hur möter man barn i behov?

Tror du att fler barn är i behov av särskilt stöd idag? Vad beror det på?

På vilka grunder bestäms om ett barn ska tilldelas extra stöd? Vad är det som bestämmer?

Vad ligger till grund?

Hur förhåller ni er till diagnostisering? Finns det fördelar och nackdelar med diagnostisering? På vilket sätt upplever du att diagnosen har betydelse för beslutet av insatser?

Hur ser ni på fördelningen av specialpedagogiska resurser? Fungerar den?

Hur tror du att barnet upplever olika resurser?

Är det möjligt att anpassa verksamheten till varje barns individuella behov?

Hur skulle du beskriva den ultimata fördelningen av specialpedagogiska resurser?